

DEFINITIEF

**Internationale Verkenning
maart 2011**

Eindrapport

project 1983

versie 1.0

datum 31 maart 2011

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Managementsamenvatting	3
1 De internationale verkenning	4
1.1 Werkwijze	4
1.2 Leeswijzer	4
2 Resultaat verkenning	5
2.1 Context	5
2.1.1 Beleidscontext Europa	5
2.2 Signalering, verkenning en advies	6
2.3 Advies	6
2.3.1 Advies elektronische documentformaten	7
2.3.2 Advies elektronisch factureren	9
2.3.3 Advies elektronisch aanbesteden	12
2.4 Vervolg	14
3 Achterliggende bevindingen	15
3.1 Grondstof voor advies	15
3.2 Verkennen	38
3.3 Signaleren	51
Bijlage A Verantwoording onderzoek	75
Bijlage B Aanleiding en opdracht	80
Bijlage C Afstemming	82

Managementsamenvatting

Deze Internationale Verkenning Interoperabiliteit en standaardisatie is de tweede in een reeks van drie. Onder leiding van een Stuurgroep vanuit het Forum Standaardisatie hebben HEC en NEN gezamenlijk Internationale ontwikkelingen beschreven in de categorieën signaleren, verkennen en grondstof voor advies.

De verkenning heeft 54 ontwikkelingen opgeleverd in de categorie signalering onderverdeeld in 16 dossiers. eRapportages en hergebruik zijn verkend. Drie dossier zijn uitgewerkt voor advies: Elektronische documentformaten, eFactureren en eAanbesteden. Bestaande dossiers in de verkenning en grondstof voor advies zijn aangevuld.

De Europese omgeving van het onderzoek heeft in de afgelopen zes maanden niet stil gestaan. Aanvullend op de Digitale Agenda is een Actieplan e-overheid 2011 – 2015 uitgebracht, is het Europees Interoperabiliteitskader v2 aangenomen en is een nieuwe grootschalige pilot gestart op over uitwisseling van gegevens op het Justitiedomein, eCodex.

Advies kan worden ingedeeld in drie categorieën met afnemende urgentie voor het beleggen van actie (bij overheid of bedrijfsleven): *Be alert*, *Be pro-active* en *Sit back and follow*. De adviezen zijn gegeven aan het Forum als geheel, niet aan de individuele organisaties die deel uitmaken van het Forum.

- Elektronische documentformaten kent een onderscheid in lange termijn archivering en reviseerbare documenten. Lange termijn archivering krijgt de status *sit back and follow*, reviseerbare documenten de status *be alert*.
- eFactureren kent ook een dubbel advies. Wat betreft de Europese beleidsontwikkelingen is het advies *sit back and follow*. Deze zijn belegd bij het Ministerie van EL&I dat daarin samenwerkt met ECP/EPN. Op het gebied van de interoperabiliteit tussen verschillende eFactureren-standaarden en van conversies is het advies *be alert*. Dit betreft ook de ontwikkeling van een kader voor internationale uitwisseling van elektronische facturen, gezien moet worden of dit een kans biedt voor de Nederlandse oplossing die gebruik maakt van Digipoort voor berichtenuitwisseling.
- eAanbesteden is *sit back and follow*. Er zijn relevante internationale ontwikkelingen, zoals het Groenboek over de bevordering van elektronisch aanbesteden in de EU en PEPPOL, maar deze vallen binnen het mandaat van het Ministerie van EL&I. Met de PEPPOL-pilot worden door EL&I contacten onderhouden.

1 De internationale verkenning

Tussen september 2010 en maart 2011 is de tweede verkenning Standaardisatie en Interoperabiliteit uitgevoerd door HEC en NEN in opdracht van het Forum Standaardisatie. De opdracht is begeleid door een Stuurgroep, bestaande uit de heren Nico Westpalm van Hoorn, Simon Spoomaker, Steven Luitjens en Gerard Hartsink. De opdrachtgever is de heer Joris Gresnigt, de uitvoering is in handen van de heren Nathan Ducastel en Jelte Dijkstra.

1.1 Werkwijze

Dit rapport is het tweede in een reeks van drie verkenningen. De rapporten worden steeds voorbereid voorafgaand aan de vergaderingen van het Forum Standaardisatie. Het volgende rapport is gepland in september 2011. De drie rapporten kenmerken zich in de tijd door een verdieping en een verbreding.

Onderwerp van het onderzoek zijn de Internationale ontwikkelingen op het gebied van standaardisatie en interoperabiliteit waar het gegevensuitwisseling betreft. Het onderzoek beslaat een tiental Internationale standaardisatieorganisaties, Europese pilot projecten en relevant Europees beleid. Hiermee is nog geen sluitende afbakening gegeven. Een precieze afbakening van het domein is moeilijk gebleken en wordt daarom steeds verkend met de Stuurgroep. Zie voor een nadere beschrijving de bijlagen.

Ontwikkelingen worden in samenhang gepresenteerd in *dossiers*, deze komen voort uit de ontwikkelingen die de verkenning heeft opgeleverd. De verkenning kent drie categorieën van dossiers: *Signaleren, verkennen en adviseren*. De categorie waarin een ontwikkeling is ingedeeld geeft de mate aan waarin een ontwikkeling is verkend. Ontwikkelingen die interessant zijn voor het Forum maar in feite belegd zijn, of waarvan de impact nog (zeer) onduidelijk is, zijn benoemd en beschreven in een signalering. De ontwikkelingen die onder 'Verkennen' zijn opgenomen zijn verder uitgewerkt omdat hier een zekere impact op Nederland wordt verwacht of omdat het eigenaarschap onduidelijk lijkt. Tot slot wordt over een of meerdere dossiers geadviseerd. Deze worden bepaald in overleg met de Stuurgroep.

1.2 Leeswijzer

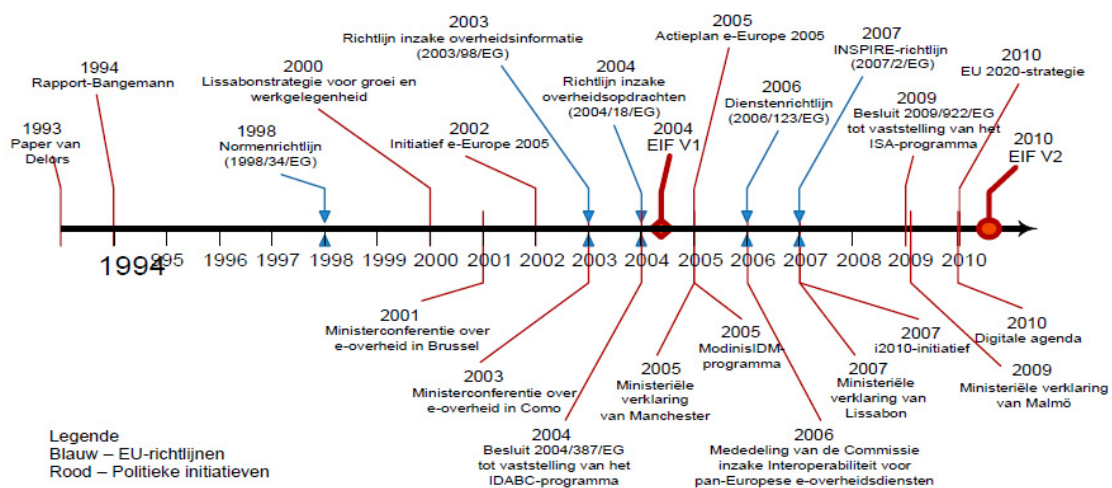
Dit rapport bouwt voort op het rapport van september 2010. Hoofdstuk twee is de kern van het rapport. Hierin zijn de adviezen opgenomen. In hoofdstuk drie, achterliggende bevindingen treft u de grondstof voor advies, verkenning en signalering. In dit hoofdstuk zijn aanvullingen gedaan op de bevindingen van september 2010. De aanvullingen zijn met geel gemarkeerd.

2 Resultaat verkenning

2.1 Context

2.1.1 Beleidscontext Europa

Het laatste kwartaal van 2010 en het eerste kwartaal van 2011 kenden veel ontwikkelingen die de context van Interoperabiliteit en standaardisatie kleurden. Het eGovernment Action plan 2010-2015 is gepresenteerd evenals het Europese Interoperabiliteitskader v2. Dat Europa Interoperabiliteit serieus neemt blijkt wel uit het volgende figuur waarin alle interoperabiliteitsinitiatieven zijn opgenomen en in de tijd geplaatst (bron EIF v2).

Tijdslijn van de EU-initiatieven op het vlak van interoperabiliteit

Het Actieplan e-overheid van de Europese Commissie richt zich op het bewerkstelligen van grensoverschrijdende overheidsdiensten en is een vervolg op een eerder actieplan dat liep van 2005 tot 2010. Centraal doel van het actieplan is het tegen 2015 online beschikbaar stellen van een aantal centrale grensoverschrijdende overheidsdiensten, zodanig dat 50 % van de burgers en 80 % van de ondernemingen e-overheid op dat moment heeft gebruikt. Hiermee beoogt het actieplan de visie van de Europese regeringsleiders in de Verklaring van Malmö te realiseren.

Het eGovernment action plan zet de lijnen van de Digitale agenda één-op-één voort. Met meer verwijzing naar de Malmö-verklaring wordt dezelfde agenda onderschreven en hier en daar verder gepreciseerd.

Het Europese Interoperabiliteitskader v2 (EIF v2) is een mededeling aan de lidstaten en schetst verschillende dimensies van interoperabiliteit en doet uitspraken over de wenselijkheid van open standaarden. Bij de vaststelling van het rapport is een heftig debat losgebarsten over de definitie van open standaarden en wat er in het kader moest worden opgenomen. De huidige tekst, die naar open standaarden verwijst als wenselijk, legt de nadruk op 'passende' standaarden. Openheid is een van de criteria die wordt genoemd, nadat de passendheid is vastgesteld. Het ISA programma neemt in een concept werkplan ook activiteiten op om een gezamenlijke visie op een Europese interoperabele architectuur uit te werken.

De grootschalige pilootprojecten zijn uitgebreid met de e-Codex pilot op het gebied van justitiële gegevens. Met behulp van hergebruik van oplossingen die in andere LSP's zoals SPOCS en PEPPOL zijn ontwikkeld, wil e-Codex justitiële informatie gemakkelijker uitwisselbaar maken over de grens. Daarbij is het uitgangspunt, net als bij de andere pilots, dat de interoperabiliteitslaag werkt bovenop de nationale systemen.

2.2 Signalering, verkenning en advies

De verkenning heeft 54 ontwikkelingen opgeleverd in de categorie 'Signalering'. Deze ontwikkelingen zijn geclusterd in de volgende 16 dossiers: Administratieve processen; Basisregistraties; Bedrijfsregels; Cloud computing; Context; Financieel; Gegevensbeheer; Geo-informatie; Justitie; Mobiliteit; Onderwijs; Privacy; Semantiek; Toegankelijkheid; Veiligheid; Zorg.

Een tweetal dossiers zijn aanvullend 'Verkend': eRapportages en hergebruik. Deze dossiers komen bovenop de dossiers: beveiliging en dienstencatalogus.

Drie dossiers zijn verder uitgewerkt voor advies: Elektronische documentformaten, eFactureren en eAanbesteden. Aan toegang (e-identificatie en authenticatie) zijn nieuwe ontwikkelingen toegevoegd.

2.3 Advies

Dit rapport geeft drie adviezen op basis van de internationale verkenning in relatie tot de Nederlandse situatie.

Het advies dat volgt op de analyse kan drieledig zijn:

- ◆ *Be pro-active*: betekent dat actie gewenst is en dat deze belegd moet worden. Beleggen betekent niet automatisch dat de overheid actie moet ondernemen, het bedrijfsleven kan ook een rol spelen;
- ◆ *Be alert*: betekent dat het Forum hier vinger aan de pols moet houden en, via een van haar leden, kanalen moet openen om informatie te verzamelen via Nederlandse spelers die direct betrokken zijn in de betreffende ontwikkeling;
- ◆ *Sit back and follow*: betekent dat het Forum zich periodiek over de voortgang informeert.

2.3.1 Advies elektronische documentformaten

De meest voorkomende definitie van 'document' is: vastgelegde informatie of vastgelegd object dat als een eenheid kan worden behandeld. Dit is een bredere definitie dan wordt gehanteerd in dit rapport. Dit rapport gaat uit van de publicatie *Handreiking open documentstandaarden voor de overheid* door NOiV en het Forum Standaardisatie waarin een document primair een op tekst gebaseerd document is.

2.3.1.1 Internationale ontwikkelingen

De internationale ontwikkelingen rond elektronische documentformaten voor lange termijn archivering enerzijds en voor reviseerbare documenten anderzijds vinden grotendeels afzonderlijk plaats, onder verantwoordelijkheid van verschillende standaardisatiecommissies (zie 'grondstof voor advies').

Lange termijn archivering

PDF/A-1 (NEN-ISO 19005-1) is gebaseerd op versie 1.4 van de PDF-specificatie, die wordt beheerd door Adobe. In ontwikkeling is PDF/A-2 (ISO 19005-2), met hetzelfde toepassingsgebied als PDF/A-1 maar gebaseerd op versie 1.7 van de PDF-specificatie. Anders dan versie 1.4 is versie 1.7 wel gepubliceerd als formele norm (ISO 32000-1). Ook versie 2 van de basisspecificatie zal naar verwachting door ISO worden gepubliceerd (ISO 32000-2).

Reviseerbare documenten

De ontwikkelingen rond elektronische documentformaten voor reviseerbare documenten hebben nu geleid tot twee wereldstandaarden met identieke status in de formele zin van standaardisatie. Zowel ODF als OOXML zijn door ISO/IEC aanvaard als internationale norm,

Geen van beide standaarden is duidelijk marktleider, en beide worden ondersteund door actieve beheer- en gebruikersgroepen. Er zijn geen andere standaarden – bestaand of in ontwikkeling – die deze hegemonie bedreigen. Ook wordt niet verwacht dat op afzienbare termijn één van beide formaten zal prevaleren. Aan de verbetering van de kwaliteit van de OOXML-specificatie wordt hard gewerkt – er zijn al diverse corrigenda en amendementen verschenen. Daaruit zou kunnen worden afgeleid dat OOXML technisch nog niet is uitgekristalliseerd. Daar staat echter tegenover dat ook ODF sterk in ontwikkeling is. OASIS heeft inmiddels versie 1.2 goedgekeurd, die nog niet door ISO/IEC is geratificeerd

Om een oplossing te bieden voor het 'twee-standaarden-probleem' wordt in ISO/IEC hard gewerkt aan een 'conversiestandaard' (*ISO/IEC TR 29166 Open Document Format / Office Open XML Translation Guidelines*). Hierbij dient wel te worden opgemerkt dat conversie de keuze tussen twee standaarden weliswaar minder definitief maakt, maar in het algemeen wordt beschouwd als een weinig efficiënte en sub-optimale methode om interoperabiliteit te bewerkstelligen.

De standaardisatie van documentformaten voor reviseerbare documenten wordt vanuit Nederland actief gevolgd door marktpartijen en gebruikers.

2.3.1.2 Nederlandse situatie

De Lijst met open standaarden voor 'pas toe of leg uit' (bijgewerkt t/m 16 december 2010) bevat de volgende documentformaten:

- ◆ 'Open Document Format ISO 26300' [sic] voor de 'uitwisseling van reviseerbare documenten',
- ◆ 'NEN-ISO 19005-1:2005 EN (PDF/A-1)' [sic] voor 'lange termijn archivering van documenten',
- ◆ 'ISO 32000-1:2008 Part 1: PDF 1.7' [sic] voor 'het uitwisselen en publiceren van niet- of beperkt reviseerbare documenten, waarbij duiding van oorsprong of functierijkheid onderdeel zijn van het document en waarbij PDF/A-1 als standaard niet kan worden ingezet.

Voorts wordt in 'de lijst' bepaald dat PDF/A-1 naast ODF gehanteerd mag worden voor de lange termijn archivering, specifiek voor niet-reviseerbare documenten.

Zoals het Forum opmerkt in 'de lijst': "Met de toevoeging van PDF 1.7 staan nu drie standaarden voor documentformaten op de lijst met open standaarden (ODF, PDF A-1 en PDF 1.7). Het Forum zal een handreiking maken die het makkelijker moet maken om te kiezen welk formaat in welke situatie het best gebruikt kan worden".

ODF en OOXML zijn beide door NEN overgenomen als nationale norm.

Een onderzoek van de Deense mededingingsautoriteit schetst een gemengd beeld van de keuzen die andere Europese overheden maken:

- ◆ Het merendeel van de landen wacht verdere ontwikkelingen af alvorens een keuze te maken tussen ODF en OOXML
- ◆ Geen enkel land lijkt al een strategie te volgen die exclusief een keuze maakt voor ODF of OOXML
- ◆ Landen die wel een besluit hebben genomen hanteren in de meeste gevallen een verscheidenheid aan formaten, en combinaties van ODF, OOXML, PDF en andere formaten
- ◆ Er lijkt een tendens te bestaan bij overheden om ODF een voorkeurspositie te geven. Die is dan vooral gebaseerd op een streven naar marktwerking.

Een belangrijke implementatie van documentstandaarden in Nederland lijkt plaats te vinden in het kader van het programma Digitale Werkomgeving Rijksoverheid (DWR), en vooral de overgang van DWR 1 naar DWR 2 dat is gebaseerd op open standaarden. De samenhang tussen DWR en standaarden voor documentformaten is niet nader onderzocht.

2.3.1.3 Advies voor lange-termijn archivering: *Sit back and follow*

Hoewel PDF gestaag wordt doorontwikkeld blijft PDF/A-1 een voor de hand liggende keuze als formaat voor lange termijn archivering. De standaardisatie-ontwikkelingen betreffen voornamelijk technische doorontwikkeling. Het advies is om deze ontwikkelingen van afstand te volgen, en periodiek de keuze voor PDF/A-1 te heroverwegen waarbij afgestemd wordt met de Rijksarchivaris.

2.3.1.4 Advies voor reviseerbare documenten: *Be alert*

Door de toenemende onderlinge compatibiliteit van beide genormeerde documentformaten wordt interoperabiliteit bevorderd en neemt het gevaar van *vendor lock in* gaandeweg af – althans in theorie. De internationale standaardisatie-ontwikkelingen op zich geven op dit moment geen aanleiding om bij strategische keuzes een standaard boven de andere te laten prevaleren. Het zijn vooral de ontwikkelingen in de markt, rond de daadwerkelijke implementatie van de standaarden, die nauwlettend moeten worden gevolgd. De standaard voor conversie is geen panacee.

2.3.2 Advies elektronisch factureren

2.3.2.1 Internationale ontwikkelingen

EDI (Electronic Data Interchange) wordt door veel multinationale ondernemingen gebruikt, maar is onpractisch voor het MKB. Verschillende internationale normalisatieorganisaties werken aan het normaliseren van e-Factureren. Zo is er de de Cross-Industry Invoice (CII)-norm van United Nations Centre for Trade Facilitation and Electronic Business (UN/CEFACT), de Universal Business Language (UBL)-factuur van de Organisation for the Advancement of Structured Information Standards (OASIS), de ISO 20022 Financial Invoice Message van ISO en de Workshops van CEN (verderop specifiek genoemd) over specifieke kwesties in verband met de standaardisering en advies over implementatie van e-facturering.

De Europese Commissie financiert het werk van een aantal CEN Workshops (voor de ontwikkeling van de standaarden) en Europese Pilot projecten, waaronder de grootschalige pilot PEPPOL, (voor implementaties, gebruikmakend van de standaarden), om Europese interoperabiliteit een stap dichterbij te brengen.

In de Digitale Agenda (*key action 3*) wordt bij lidstaten aangedrongen op de transpositie van de VAT richtlijn (aanpassing van 2006/112/EC zoals voorgesteld door de EC in 2009) die voorziet in gelijke behandeling van elektronische en papieren facturen (in Nederland is hier al aan voldaan). Dit verheldert en versoepelt de administratieve vereisten voor elektronisch factureren.

In de Digitale Agenda verbindt de EC aan SEPA (*Single European Payment Area*) ook het ondersteunen van de totstandkoming van een "Interoperable eInvoicing Framework (*key action 2 digitale agenda*)."¹ Omgekeerd kan een toenemend gebruik van eFactureren ook SEPA ondersteunen.

¹ Een digitale agenda voor Europa - <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0245:REV1:NL:HTML>

2.3.2.2 Nederlandse situatie en vertegenwoordiging

In situaties waar er geen dominante sectorspecifieke standaarden gebruikt worden, maar er wel begonnen wordt met elektronisch factureren, adviseert het Forum om de Universal Business Standaard 2.0 te gebruiken. Deze standaard blijkt goed te werken en kan op dit moment geïmplementeerd worden. Dit is een aanvulling op het besluit van het College uit mei 2008 waarin werd gekozen voor de standaard UBL 2.0 voor pilots en het gebruik van andere standaarden van overheidswege (tijdelijk) te accepteren en geen 'pas toe of leg uit' toe te passen op UBL 2.0. Voor het gebruik van de Universal Business Standaard 2.0 en Setu2-standaard afgeleid van de internationale HR-XML SIDES3 standaard (met het oog op de opname ervan in UN-CEFACT CII) is in april 2009 een convenant getekend tussen overheid (verschillende bestuurslagen, beleid en uitvoering) en bedrijfsleven (VNO-NCW, MKB Nederland en ICT office).

Per 2011 hebben alle leveranciers aan de Rijksoverheid het recht hun factuur elektronisch aan te leveren bij één centraal aanleverpunt, de Digipoort. De grote leveranciers zullen dit rechtstreeks doen, de kleine via intermediairs of softwareleveranciers². Ook heeft de Rijksoverheid de regels versoepeld:

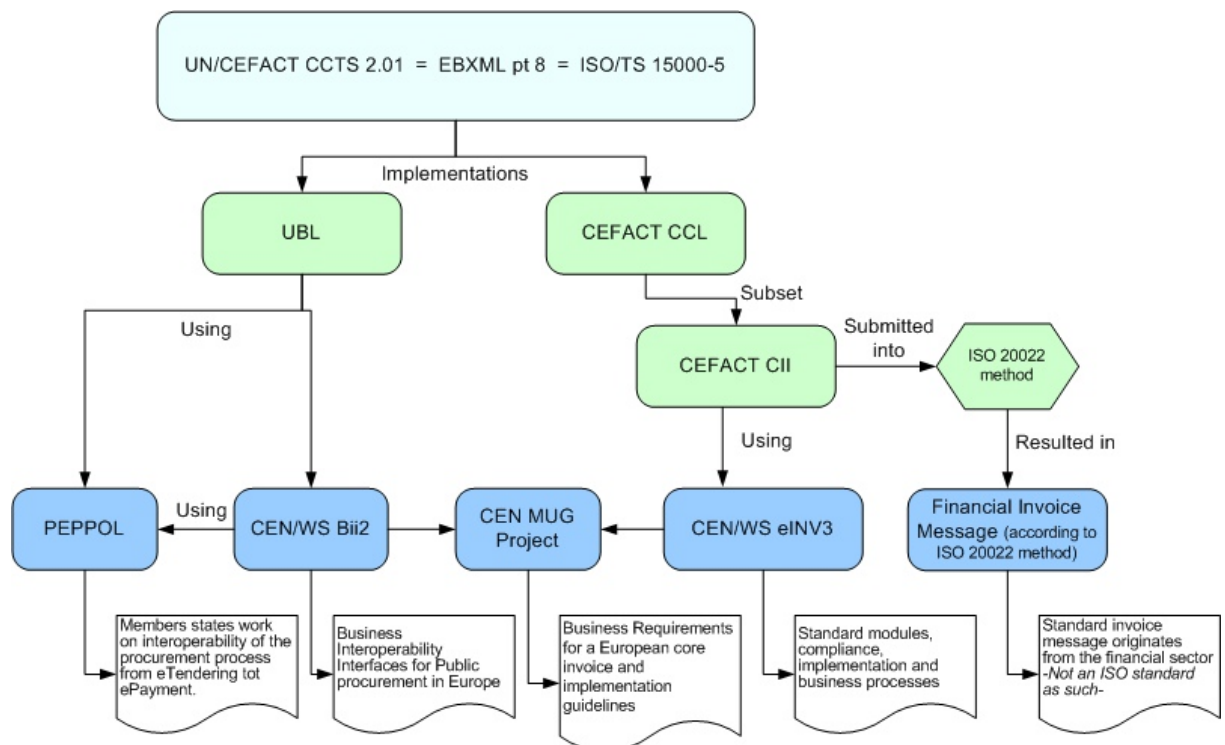
- ◆ Het is niet langer verplicht een papieren kopie van een elektronische factuur te bewaren voor de Belastingdienst.
- ◆ De regels voor elektronische facturen zijn gelijkgetrokken met die van papieren facturen.
- ◆ De elektronische handtekening is niet meer verplicht.

De Nederlandse deelname in de diverse gremia wordt weergegeven in de tabel 'Grondstof voor advies' (hoofdstuk 3).

2.3.2.3 Relatie Europese ontwikkelingen en situatie in Nederland

De Workshops van CEN als MUG (*Message user guidelines*), Bii2 (*Business Interoperability Interfaces for Public procurement in Europe*) en eInvoicing3 (eINV3) zullen in 2011 belangrijke (concept) standaarden opleveren die naar verwachting merkbare impact gaan hebben in Europa. De groepen gebruiken echter verschillende standaarden als basis voor hun eigen werk. Zo gebruikt Bii2 voornamelijk UBL voor haar werk, al wordt er wel een *mapping* gemaakt naar de CII. eINV3 gebruikt als basis echter alleen de CII. Dit complexe speelveld is als volgt weer te geven:

² Document van de Tweede kamer - Commissievoorstellen E-factureren en initiatieven EU-lidstaten feb2011 - <http://www.slideshare.net/FrisodeJong/commissievoorstellen-efactureren-en-initiatieven-eulidstaten-feb2011>

Het speelveld is complexer geworden met de publicatie van de Financial Invoice Message (op basis van ISO 20022), Deze kan ook gebruikt worden voor standaarden en implementaties, zoals bovengenoemde UBL en CII. EDIFACT wordt gebruikt door de *early adopters* zoals de containerlogistiek. Internationaal is nog geen standaard aan te wijzen met een duidelijk technisch voordeel, dan wel groter marktaandeel.

Er zijn aanwijzingen dat Nederland voorop loopt in Europa wat betreft elektronisch factureren. Hierbij zijn kanttekeningen echter op hun plaats. De verwarring over de definitie van elektronisch factureren blijft groot. Het lijkt van groot belang om deze verwarring te voorkomen rond vragen als: wat is een elektronische factuur en welke wet- en regelgeving hangt hieraan vast?

De totstandkoming van een Europees interoperabiliteitsraamwerk voor elektronisch factureren (naar aanleiding van de SEPA richtlijn) kan effect hebben op de manier waarop Nederland via Digipoort elektronisch facturen faciliteert. Het ligt in de lijn der verwachtingen dat een dergelijk raamwerk de interoperabiliteit zal bevorderen door nationale infrastructuren met elkaar te verbinden. De precieze effecten van een dergelijke verbinding met andere landen kan nader in kaart worden gebracht.

2.3.2.4 Advies: implementatie van acties en actief volgen belangrijkste ontwikkelingen

Het advies is tweeledig:

1. *Sit back and follow*: identificeren en activeren van een bestaand forum dan wel het opzetten van een nieuw, actief forum op het gebied van eFactureren (een van de acties geformuleerd door de Europese Commissie) om gezamenlijk op te kunnen treden waar wenselijk:

De Europese Commissie heeft als doel gesteld ervoor te zorgen dat er een Europese consistente wettelijke omgeving voor eFacturieren komt. Daarbij heeft de Commissie acties geformuleerd ter bevordering van eFacturieren op nationaal niveau: “De lidstaten zijn goed geschikt om het gebruik van e-facturering te bepleiten, te ontwikkelen en te vergemakkelijken. Zij moeten ervoor zorgen dat hun nationale praktijken [zoals het oprichten van een nationaal forum, red.] op het gebied van handel, belastingen en overheidsopdrachten bijdragen aan de ontwikkeling van een omgeving voor e-facturering die de hele EU bestrijkt.” Deze actie kan dan direct bijdragen aan het voorkomen van eerder genoemde verwarring onder veel organisaties.³

2. *Be alert:* Actief volgen van de belangrijkste Europese standaardisatie-ontwikkelingen. Diversiteit hoeft geen probleem te vormen zolang interoperabiliteit door middel van conversies mogelijk is. De groepen van CEN als MUG, Bii2 en eINV3 zullen in 2011 belangrijke (concept) standaarden opleveren die een impact kunnen hebben in Europa. Basis compatibiliteit van de *Financial invoice message* volgens ISO 20022 met de CEN standaarden is belangrijk voor de toekomstige interoperabiliteit van gebruikers. Zodra duidelijk is dat gepubliceerde standaarden gebruikt worden, maar dat interoperabiliteit een probleem is, moet er worden gekeken om invloed uit te oefenen op het meer in lijn brengen van de formaten.

Aanpalend is het van belang te borgen dat een Europees raamwerk voor de uitwisseling van elektronische facturen over de landsgrenzen heen, rekening houdt met en past op de in Nederland gekozen oplossing. Hierbij speelt de routing via Digipoort een rol. Het verdient aanbeveling uit te zoeken of zich hier een kans voordoet voor de Nederlandse oplossing.

2.3.3 Advies elektronisch aanbesteden

2.3.3.1 Internationaal

Europa hecht veel waarde aan grensoverschrijdende interoperabiliteit van elektronisch aanbesteden. Berekeningen van de EC wijzen uit dat zeer significante besparingen mogelijk zijn wanneer dit vlekkeloos verloopt, met enorme mogelijkheden voor grotere economische groei. Dit is mede ingebed in de Europese aanbestedingsregels die doelen stellen voor het percentage elektronische aanbestedingen.

In dit kader heeft de EC tal van initiatieven ontwikkeld om deze ‘high impact service’ op Europees niveau van de grond te krijgen en te stimuleren. Recent is daar het Groenboek bevorderen elektronisch aanbesteden in de EU bijgekomen.

Al iets langer zijn van belang:

- ◆ PEPPOL: Pan-European Public Procurement Online: waarmee lidstaten met medefinanciering van de EC werkten aan interoperabiliteit van alle onderdelen van het aanbestedingsproces van eTendering tot ePayment.

³ P. 12 in <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0712:FIN:NL:PDF>

- ◆ e-PRIOR: electronic PRocurement, Invoicing and ORdering; (the first eProcurement implementation which enables the exchange of electronic business documents using the data models of CEN WS/BII – Phase 1)
- ◆ Binnen het ISA programma wordt gewerkt aan de duurzaamheid van de PEPPOL oplossing en wordt de integratie voorzien van het Europese Commissie systeem voor elektronische aanbestedingen, ePrior, en PEPPOL.

CEN WS Bii2 (*business interoperability interfaces*): Het identificeren en documenteren van de benodigde *business interoperability interfaces* voor Pan-Europese elektronische transacties betreffende openbare aanbestedingen welke worden uitgedrukt als een set van technische specificaties. Dit werk neemt de ontwikkelingen in andere CEN Workshops en UN/CEFACT in acht om zo wereldwijde uitwisseling mogelijk te maken, en om Pilots (zoals PEPPOL en ePRIOR) te ondersteunen teneinde technische obstakels te voorkomen. Aanbesteding is sterk verbonden met onderwerpen als eSignature, eCatalogue, eidentity, eOrdering en eInvoicing.

In de CEN WS Bii2 zal er gebruik worden gemaakt van de syntax oplossingen die in UN/CEFACT voor dit werkveld zijn vastgesteld, en van UBL. Bii2 zal proberen de Europese vereisten te vervullen door een set van praktische specificaties en richtlijnen te publiceren. Naar verluidt is er goede samenwerking met Pilot project PEPPOL en e-Prior.

OASIS UBL *library of standard electronic XML business documents such as purchase orders and invoices*: Het werk aan catalogi dat momenteel wordt gestart in CEN/WS eCAT/CCP3 lijkt van specifiek belang voor overheidsaanbestedingen.

2.3.3.2 Nationaal

Nederland is op het gebied van elektronisch aanbesteden bezig met een aantal programma's: TenderNed, E-Facturieren, EBF (elektronisch bestellen en facturieren) en SBR (Standard Business Reporting). SBR (Standard Business Reporting) is een gemeenschappelijke, op XBRL gebaseerde taal voor de bedrijfsadministratie. Op basis hiervan kunnen rapportages worden opgemaakt voor onder andere de overheid en het bankwezen. Nederland heeft een nationaal netwerk op het gebied van elektronisch aanbesteden: PIANOo (Nederlands).

Nederlanders zijn betrokken bij relevante internationale gremia via TenderNed, ECP-EPN en Royal Bank of Schotland. Vanuit EBF wordt niet geparticipeerd in internationaal standaardisatiewerk. Vanuit SBR wordt een aantal relevante standaardisatie-ontwikkelingen actief gevolgd (zie 'Grondstof voor advies')

Nederland is geen consortium partner in PEPPOL. Wel is er contact tussen de Nederlandse overheid en het PEPPOL consortium. Nederland heeft een toehoorderstatus en volgt PEPPOL met interesse met het oog op mogelijk hergebruik en aansluiting (Ministerie EL&I).

2.3.3.3 Analyse

Europa hecht veel waarde aan aanbesteden en het over de grens mogelijk maken van elektronisch aanbesteden. Tegelijkertijd zijn er nog veel obstakels voordat elektronisch aanbesteden over de grens daadwerkelijk vlekkeloos zal verlopen. Zo zijn er afhankelijkheden

met elektronische identificatie van bedrijven, waar Europa overigens ook flink aan trekt.

Met het initiëren van een Groenboek geeft Europa weer een verdere impuls aan het dossier. In het Groenboek wordt standaardisatie als expliciet aandachtspunt genoemd. In PEPPOL worden oplossingen bedacht voor grensoverschrijdende interoperabiliteit. Voor Nederland spelen hier twee belangen:

1. Borgen dat de Nederlandse oplossing op termijn kan aansluiten om op die manier niet Europees buiten de boot te vallen;
2. Inspiratie opdoen voor oplossingen die wellicht ook in de Nederlandse context gebruikt kunnen worden.

2.3.3.4 Advies: *Sit back and follow*

De aansluiting van Nederlandse initiatieven op de Internationale ontwikkelingen is niet evident. Met het Groenboek is een nieuwe fase aangebroken waarbij de commissie naast het onderzoeksmiddel (de grootschalige pilot) ook een meer klassiek regelgevend traject lijkt in te zetten. Het is voor Nederland interessant om hier op aangehaakt te zijn en blijven om zodoende eigen belangen te borgen en eventueel leentjebuurtje te spelen. Het dossier is goed belegd bij het Ministerie van EL&I. Ook de ontwikkelingen binnen PEPPOL staan op het netvlies bij het Ministerie van EL&I en zijn daarmee goed belegd.

2.4 Vervolg

In het volgende rapport september/oktober zal aandacht worden besteed aan de grootschalige pilootprojecten die door de Europese Commissie mede worden gefinancierd en vind er een verdieping plaats op het gebied van semantiek.

3 Achterliggende bevindingen

In de volgende paragrafen en tabellen zijn de bevindingen weergegeven van het onderzoek. De bevindingen zijn gerangschikt naar “signaleren, verkennen en adviseren” en per dossier weergegeven. De basis voor het advies is ondergebracht onder de noemer: Grondstof voor advies.

3.1 Grondstof voor advies

Op aangeven van de Stuurgroep is voor de eerste rapportage het dossier ‘Toegang’ onderzocht met als doel hierover te adviseren aan het Forum Standaardisatie. Voor deze tweede rapportage zijn op aangeven van de Stuurgroep de volgende dossiers met hetzelfde doel onderzocht:

- Toegang (identificatie en authenticatie) – advies september 2010
- Elektronische documentformaten - nieuw
- eFactureren - nieuw
- eAanbesteden - nieuw

De volgende bevindingen werden gedaan. In hoofdstuk 1 zijn op basis hiervan analyses gemaakt met de Nederlandse situatie.

Toegang (Identificatie en authenticatie)

Dit dossier wordt verkend daar er binnen een groot aantal gremia recente ontwikkelingen zijn gesignaleerd en in Nederland de verantwoordelijkheden op dit dossier verdeeld zijn over verschillende partijen. Op basis van de verkenning wordt een advies gegeven. Dit advies is beschikbaar in het hoofdrapport.

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia
<p>Herziening Richtlijn elektronische handtekening (2011) De EC ziet elektronische identificatie en authenticatie als een van de belangrijkste voorwaarden van de e-overheid en voor online transacties over de grens. In dit kader zal de richtlijn elektronische handtekening (1999) worden herzien. Doel van de herziening is het bieden van een juridisch raamwerk voor (h)erkenning over de grens en de interoperabiliteit van veilige e-authenticatie systemen.</p> <p>Inmiddels is een consultatie gestart rondom eHandtekening en eidentiteiten. De grootschalige pilot STORK speelt in de consultatie een belangrijke rol..</p> <p>Besluit van de Raad en het Parlement i.z. wederzijdse acceptatie elektronische identiteiten eID (2012) De Interne Markt kan alleen tot bloei komen wanneer e-overheidsdiensten over grenzen heen gebruikt kunnen worden. Hiervoor is een veilige toegang tot online dienstverlening essentieel en moeten elektronische identiteit en authenticatie over de grenzen van de lidstaten geregeld zijn.</p> <p>Europese strategie inzake identiteitsbeheer (DG Home affairs) De Commissie zint op maatregelen om de integriteit van identiteitsgegevens te kunnen borgen. Hiervoor wil de Commissie zorgen</p>	<p>Nederlandse deelname is nog niet bekend omdat de ontwikkelingen nog niet zijn gestart. Ze zijn aangekondigd in de Digitale Agenda en deze moet eerst worden vastgesteld (samen met et eGovernment Action Plan).</p> <p>Consultatie: In Nederland is o.a. het Ministerie van BZK (Jan Timmermans) bezig een reactie voor te bereiden namens de Nederlandse overheid.</p>	<p>De acties zijn gerelateerd aan de Digitale Agenda en de Malmö strategie</p> <p>De Large Scale pilots, in het bijzonder PEPPOL en STORK.</p>

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia
<p><i>dat identiteitsdiefstal overal in de EU strafbaar wordt gesteld. Het instellen van een specifiek delict identiteitsdiefstal of identiteitsfraude zou ook een middel kunnen zijn om de fraude tegen te kunnen gaan. In 2012 komt de commissie waarschijnlijk met wetgevende maatregelen op dit vlak.</i></p>		
<p>Vervolgproject STORK Onder het CIP ICT PSP programma 2011 is opnieuw een Large scale pilot voorzien op het gebied van elektronische identificatie. Deze pilot, die als vervolg op STORK wordt gepositioneerd, zal ook ingaan op elektronisch e identitetien van juridische identiteiten en het mandateringsvraagstuk.</p>	<p>Ministeries van BZK (Jan Timmermans) en EL&I (Freek van Krevel) werken samen aan deelname aan de pilot</p>	<p>Zie STORK.</p>
<p>STORK Secure idenTity acrOss boRders linKed (STORK) is een proefproject van Europese lidstaten met medefinanciering van de Europese Commissie, dat moet zorgen voor de grensoverschrijdende erkenning van nationale elektronische identiteiten (e-ID). Het project zal EU-burgers in staat stellen hun identiteit te bewijzen en nationale eID te gebruiken in de hele EU. De bedoeling is deze systemen op elkaar af te stemmen en met elkaar te verbinden, zonder dat bestaande systemen vervangen hoeven te worden. STORK is gestart in 2008 en heeft een looptijd van drie jaar. In 2010 is overeenstemming bereikt met de Europese Commissie over de vergroting van het project met een aantal aanvullende lidstaten.</p> <p>Binnen STORK wordt gewerkt aan de zogenaamde QAA niveaus een classificatie voor de kracht van een bepaald identificatie en authenticatiemiddel. Er bestaan 4 QAA niveaus die dicht tegen de richtlijn elektronische handtekening aanzitten. Een onderzoek naar de juridische interoperabiliteit tussen lidstaten is een van de producten van STORK. Hier</p>	<p>Het Ministerie van Binnenlandse Zaken, directie DRI participeert in STORK. (Jan Timmermans, Carlo Luiten); IN eerdere fasen zijn ook specialisten van DigiD (ICTU/ Logius) betrokken geweest evenals de Belastingdienst (zou deelnemen aan een van de proeven maar heeft zich teruggetrokken).</p>	<p>STORK heeft veel raakvlakken waaronder:</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ ECAS Het European Authentication System van de Europese Commissie, het aanhaken va ECAS op STORK is voorzien; ◆ eJustice programma wil gebruik maken van de STORK oplossing; ◆ Beslissing van raad en Parlement op het gebied van erkenning van elektronische identiteiten (digitale Agenda); ◆ Onderzoek naar de duurzaamheid van STORK (ISA);

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia
<p>zijn nog veel obstakels.</p>		<p>♦ 'ELSA' er wordt gesproken over een Large Scale European Action als vervolg op STORK, gericht op de brede uitrol van de concepten die in STORK zijn ontwikkeld en getest.</p>
<p>De Expert Group on eProcedures werkt aan de uitwisselbaarheid van gekwalificeerde elektronische handtekeningen in het kader van de Dienstenrichtlijn. In de expert Group wordt gewerkt aan een referentieformaat elektronische handtekeningen.</p> <p>European Citizen Card CEN/TC 224 / ISO/IEC JTC 1/SC 17 De European Citizen Card (ECC) is een technische standaard (CEN TS 15480) bestaande uit vier onderdelen. De eerste twee daarvan zijn in 2007 gepubliceerd, de andere twee zijn nog in ontwikkeling. Deel 1: <i>physical, electrical properties and transport protocols (Physical Card Interface)</i>. Deel 2: <i>logical data structures and card services (Logical Card Interface)</i>. Deel 3: <i>Interoperability using and application interface (Middleware)</i>. Deel 4: <i>Recommendations for issuance, operation and use (Card Profiles)</i>. <i>ECC interoperability using an application interface; Recommendations for ECC insurance, operation and use; Overview of ECC standard and implementation guidelines.</i></p> <p>CEN TS 15480 is ontwikkeld in CEN/TC 224/WG 15. Secretariaat AFNOR, Frankrijk. Nederland is volgens trekker Frankrijk niet aangesloten op deze ontwikkeling ondanks herhaalde uitnodiging. In aanbesteding NIK is ECC</p>	<p>In de Expert Group on eProcedures zijn in ieder geval vertegenwoordigd: Arthur Holtgreffe, Arjen Haasnoot en Bart Giesbers.</p> <p>De NEN-commissie 381017 'Identificatiekaarten' volgt de ontwikkelingen van JTC 1/SC 17 en CEN/TC 224 die beide aan normen voor identificatiekaarten werken. CEN/TC 224 is oa verantwoordelijk voor de European citizen card.</p> <p>Dr. Marjo Geers van Collis neemt deel aan CEN/TC 224/WG 15 ECC.</p> <p>De leden van de NEN-commissie zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • R. van Kemp (Equens) • Henk Dannenberg (NXP) • Tom Kinneking (SDU) • Arjan Geluk (Collis) 	

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia
<p>meegenomen door het Minsiterie van BZK (BPR). Inmiddels heeft WG 15 de eindversie van ECC-3 opgeleverd. Dit is een aanvulling op ISO/IEC 24727 toegepast op identificatiekaarten. In dit proces zijn ook enkele wijzigingen in ISO/IEC 24727 goedgekeurd teneinde de Europese en internationale standaarden met elkaar in overeenstemming te brengen. Belangrijk is dat in ECC-4 een profiel beschreven zal worden dat in overeenstemming is met ISO/IEC 12905 en bedoeld is om de uitgifte van gepersonaliseerde identificatiekaarten te vergemakkelijken.</p> <p>ISO/IEC JTC1/SC17 <i>Cards and personal identification</i> richt zich voornamelijk op technische aspecten van identificatiekaarten. Deze subcommissie van JTC 1 werkt nauw samen met ICAO International Civil Aviation Organization, http://www.icao.int/. In ICAO worden standaarden gemaakt voor reisdocumenten. Deze ICAO-standaarden worden overgenomen door SC 17. WG3 'Machine readable travel documents' is verantwoordelijk voor deze overname. WG 3 is verder betrokken bij de volgende onderwerpen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Towards Better Practice in National Identity Management. Sub-group has been established, terms of reference defined, the scope of the project and content of the TR has been agreed. Project leadership has been assigned. • Machine Assisted Document Security Verification. Draft paper has been accepted and the content of the TR has been approved for presentation at next ICAO TAG/MRTD Meeting. • Standards for Emergency/Temporary Passports. Work progresses toward the specifications for incorporation into the next issue of the Supplement and to then be include in a new Edition of Part 1 of Doc 9303. • Support Capacity-Building Work in Identity Management and Border Security. A number of workshops, seminars and missions 	<ul style="list-style-type: none"> • M.C. van Wijk (ABN AMRO) • Eduard de Jong (De Jong Holding) <p>NEN-commissie 381027, volgt de ontwikkelingen van JTC 1/SC 27 en oa verantwoordelijk voor ISO/IEC 27001 en ISO/IEC 27002):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Johan Bakker (KPN) • Jurjen Bos (Equens) • Jeroen Breebaart (Philips) • Piet Donga (ING, vz) • Frank Fransen (TNO) • Thomas S.M. de Haan (EZ) • Hans Hopman (Getronics) • Anno Keizer (Urenco) • Henk Keijzer (KEMA) • Henny van de Pavert (Rabo) • Derk Wieringa (Deloitte) • Joop Zomer (ABN-AMRO) 	

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia
<p>have been supported.</p> <ul style="list-style-type: none"> Supported INTERPOL in the identification and assignment of a Alpha-2 Code. WG3 assisted INTERPOL identify and reserve an Alpha-2 Code required by INTERPOL to meet its PKD obligations when issuing an INTERPOL eMRTD. <p>SAML - Security Assertion Markup Language (SAML) is ontwikkeld door het Security Services Technical Committee van OASIS). SAML is een raamwerk, gebaseerd op XML, voor het uitwisselen van informatie over gebruikersauthenticatie, gebruikersrechten en attributen. SAML maakt single sign-on en single sign-off bij webbrowsing mogelijk.</p> <p>SAML 2.0 staat op de lijst Open standaarden. SAML 2.1 is in ontwikkeling. In november 2010 heeft de SSTC van OASIS de volgende specificaties goedgekeurd:</p> <ul style="list-style-type: none"> Service Provider Request Initiation Protocol and Profile V1.0 SAML V2.0 Identity Assurance Profiles V1.0 <p>eSignatures CEN/WG eSign Op het terrein van elektronische handtekeningen bestaan verschillende CWA's naast elkaar. De Europese Commissie heeft drie CWA's geaccepteerd als technische standaarden. Dit is in lijn met de Europese richtlijn over Elektronische handtekeningen (1999/93/EC).</p> <p>Biometrie ISO/IEC JTC 1/SC 37 heeft een <i>focus group</i> die zich richt op het</p>		

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia
<p>gebruik van biometrische identificatiemechanismes voor overheidsdiensten:</p> <p><i>The Focus group develops a roadmap for short/medium follow-up activities in relation to European standardization needs: 1) specific biometric profile for cross-border interoperability applicable to e-Identity and 2) Conformance and interoperability mechanisms for applications and sensors, in order to reach security solutions between Member States.</i></p> <p>Deze groep is in juli 2009 gesloten. De groep heeft drie rapporten afgeleverd. Het werk gaat nu verder in CEN/TC 224.</p> <p>Objecten</p> <p>ISO/IEC JTC1/SC6 Telecommunications and information exchange between systems maakt op generiek niveau normen voor objectidentificatie. Dit helpt bij het aanvragen, toekennen, registreren unieke informatie objecten, eenduidig te identificeren, verifiëren en valideren.</p> <p>ISO/IEC 8824-1 Abstract Syntax Notation ISO/IEC 9834-1 Procedures .Object Identifiers (OID)</p> <p>ISO/IEC 29146 Information technology - Security techniques - A framework for access management is in ontwikkeling bij JTC 1/SC 27. <i>Framework for Access Management (AcM) and the secure management of the process to access ICT information resources, associated with the accountability of an entity within some context.</i></p>		

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia
<p data-bbox="367 432 987 459">Jericho – NPR 5313 ‘Computerruimtes en datacenters’</p> <p data-bbox="367 504 1160 703">De code voor informatiebeveiliging is een geschikte generieke blauwdruk en checklist voor beeldvorming en bewustwordingen van mogelijke interne en externe invloeden op de beveiliging van informatie. De beveiliging van informatie en de beveiliging vanuit het installatie perspectief zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. De samenhang en convergentie tussen fysieke en logische beveiliging is van primair belang.</p> <p data-bbox="367 715 1160 879">Er zijn veel maatregelen die zich richten op de risico's die van buitenaf komen. Gebaseerd op ervaring blijkt dat 80% van de incidenten van binnenuit komen. Denk hierbij aan medewerkers en zaken zoals een USB-stick, een bedrijfslaptop voor thuiswerkers. Tourniquet poortjes doen hier niets tegen.</p> <p data-bbox="367 922 1111 1086">Er zijn verschillende methodieken om de vertrouwelijkheid van data te classificeren en bijvoorbeeld te markeren als groene, oranje, rode en paarse data. Hierbij kunnen onderverdelingen worden gemaakt van publiek, intern en geheim naar beschikbaarheid, integriteit, vertrouwelijkheid en exclusiviteit.</p> <p data-bbox="367 1098 1167 1158"><i>The book of Jericho 2.0</i>, omschrijft een manier/benadering om informatie te beveiligen en is gratis te downloaden vanaf www.domustechnica.nl</p>	<p data-bbox="1189 469 1630 879">De normcommissie ‘Computerruimtes en datacenters’ van NEN heeft vanuit de invalshoek ‘faciliteiten en infrastructuur’ een visie en benadering ontwikkeld voor het treffen van bouwkundige, elektronische en organisatorische maatregelen. Deze visie en benadering is ontwikkeld binnen het kader van de Nederlandse Praktijkrichtlijn (NPR) 5313 ‘Computerruimtes en datacenters’. Hierbij is onder andere het ‘Jericho’ concept aan de orde gekomen.</p>	

Elektronische documentformaten

Dit dossier wordt verkend daar er belangrijke ontwikkelingen zijn op het gebied van internationale standaarden, waarvan de 'Lijst open standaarden pas toe of leg uit' er drie bevat. Op basis van de verkenning wordt een advies gegeven. Dit advies is beschikbaar in het hoofdrapport.

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia
<p>Niet-reviseerbare documenten</p> <p>ISO TC 171 Document management applications</p> <p>PDF 1.4 PDF 1.4 wordt niet door ISO beheerd maar door Adobe, zie: <i>PDF Reference: Adobe Portable Document Format, Version 1.4</i>, Adobe Systems Incorporated – 3rd ed. (ISBN 0-201-75839-3).</p> <p>PDF/A-1 is het format om documenten voor lange termijn te bewaren en gebaseerd op PDF 1.4. PDF/A-1 is wel een ISO-norm: NEN-ISO 19005-1 (PDF/A-1) <i>Document management -- Electronic document file format for long-term preservation -- Part 1: Use of PDF 1.4 (PDF/A-1)</i>. PDF/A1 (ISO 15009-1:2005) is momenteel onderworpen aan een 5-jarige evaluatie. Dit is een standaardprocedure. De evaluatie kan leiden tot herziening.</p> <p>PDF 1.7 PDF 1.7 is in tegenstelling tot PDF 1.4 wél een ISO-norm: ISO 32000-1 <i>Document management - Portable document format - Part 1: PDF 1.7</i>. In ontwikkeling is de op PFD 1.7 gebaseerde archiefstandaard, PDF/A-2: ISO 19005-2 <i>Document management -- Electronic document file format for long-term preservation -- Part 2: Use of ISO 32000-1 (PDF/A-2) (PDF 1.7)</i>.</p> <p>PDF/A-1 en PDF/A-2 staan geen 'embedded objects' toe. Om aan</p>	<p>Nederland (NEN) participeert niet actief in ISO/TC 171, maar is <i>observing member</i>. Vanuit de NEN-commissie <i>Archiefbeheer</i> wordt het werk van TC 171 wel gevolgd. In deze commissie hebben Hans Hofman (Rijksarchiefdienst) en Hugo Butter (ICTU) zitting.</p>	

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia
<p>deze behoefte te voldoen, wordt gewerkt aan ISO 19005-3 <i>Document management -- Electronic data format for long-term preservation including embedded files -- Part 3: Use of ISO 32000-1 (PDF/A-3)</i></p> <p>PDF/A2 en PDF/A3 staan op het programma, maar dit zijn geen echte doorontwikkelingen. PDF/A2 moet backwards compatible zijn met PDF/A1: alle PDF/A1-documenten voldoen aan PDF/A2, maar niet alle PDF/A2-documenten zijn noodzakelijkerwijs in overeenstemming met PDF/A1. Van een echte doorontwikkeling lijkt geen sprake. Dit zou ook in tegenspraak zijn met de intentie van het standaardiseren van PDF/A, die immers moet zorgen voor een stabiel documentformaat voor lange-termijn opslag.</p> <p>PDF 2 PDF 2 is in ontwikkeling: ISO/NP 32000-2 <i>Document management -- Portable document format -- Part 2: PDF 2.0.</i></p> <p>ISO/TC 171 werkt verder aan ISO 14289-1 <i>Document management applications -- Electronic document file format enhancement for accessibility -- Part 1: Use of ISO 32000-1 (PDF/UA-1).</i></p> <p>De formaten PDF/E voor 'engineering documents' en PDF/X voor 'electronic prepress systems' zijn niet besproken omdat ze alleen voor specifieke sectoren van belang zijn.</p>		
<p>Reviseerbare documenten</p> <p>ISO/IEC JTC 1/SC 34 Document description and processing</p>	<p>De NEN-commissie Documentformaten participeert in het werk van SC 34. De leden zijn:</p>	

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia
<p>languages</p> <p>ODF</p> <p>ISO/IEC 26300:2006 <i>Information technology -- Open Document Format for Office Applications (OpenDocument) v1.0</i> ISO/IEC 26300 is via een versnelde procedure (PAS-procedure) vanuit OASIS geratificeerd als ISO/IEC-norm. Het onderhoud van de norm wordt door OASIS gedaan in samenwerking met ISO/IEC JTC 1/SC 34.</p> <p>Inmiddels is ODF 1.2 goedgekeurd door OASIS. Deze versie moet nog door JTC 1 overgenomen worden middels stemming van de ISO landen-leden.</p> <p>OASIS heeft een commissie opgericht die onderzoekt hoe ODF kan worden geschikt gemaakt voor het met meerdere auteurs werken aan één document. Het belangrijkste onderwerp is de 'change tracking' faciliteit. Hieraan wordt oa. meegewerkt door het NEN-commissielid van de OpenDoc Society.</p> <p>NEN-ISO/IEC 29500 (OOXML)</p> <p>ISO/IEC 29500 <i>Information technology -- Document description and processing languages -- Office Open XML File Formats</i> Part 1: <i>Fundamentals and Markup Language Reference</i> Part 2: <i>Open Packaging Conventions</i> Part 3: <i>Markup Compatibility and Extensibility</i> Part 4: <i>Transitional Migration Features</i></p> <p>ISO/IEC 29500 is via een versnelde procedure ('Fast track'-procedure) vanuit ECMA geratificeerd als ISO/IEC-norm. Het beheer en onderhoud van deze norm wordt volledig door ISO/IEC JTC 1/SC 34 gedaan. Er zijn reeds verschillende corrigenda en</p>	<ul style="list-style-type: none"> — Hans Bos, Microsoft BV — Michiel Leenaars, OpenDoc Society — Frans de Liagre Böhl, SURF diensten — Jan Kees Meindersma, Stichting Kennisnet (voorzitter)t — Maarten Sikkema, Macaw Nederland BV — Rob Weemhoff, IBM Nederland BV 	

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia
<p>amendementen verschenen.</p> <p>In SC 34 wordt gewerkt aan de onderlinge compatibiliteit van van ISO/IEC 26300 en ISO/IEC 29500. Het wordt een Technical Report (TR) ISO/IEC TR 29166 <i>OpenDocument Format / Office Open XML Translation – Guidelines</i>. De definitieve versie moet eind 2011 / begin 2012 worden gepubliceerd.</p> <p>Gezien het regelmatig hergebruik van tekst(fragment)en kan het voorstel voor een <i>Reference Model for Identification and Description of Document Fragments</i> belangrijk worden.</p>		
<p>OASIS</p> <p>Hiervoor is al gesproken over ODF, een standaard die bij OASIS ontwikkeld is. OASIS heeft recentelijk ook haar standaard UOML-X <i>Unstructured Operation Markup Language eXtended</i> voorgedragen bij ISO/IEC. Deze standaard heeft de stemming niet gehaald en is niet geratificeerd als ISO/IEC norm. OASIS gaat deze standaard verder ontwikkelen om haar in de toekomst opnieuw m.b.v. een versnelde procedure bij ISO/IEC aan te bieden.</p> <p>UOML-X is geen directe vervanger van ODF, want richt zich meer op opmaak- dan inhoudsinformatie.</p> <p><i>“ODF developers and users may find UOML useful; however, UOML addresses a different set of functions. UOML operates on layout-based formatting information, rather than content-based formatting information (as ODF does). UOML will limit its functions to abstracting data from paper form and defines an operation interface, rather than a file storage format.”</i></p>	<p>ISOC-nl is als lid van OASIS betrokken bij de verdere ontwikkeling van ODF.</p> <p>Over Nederlandse betrokkenheid bij de ontwikkeling van UOML-X is niets bekend. Het initiatief lijkt voornamelijk ondersteund te worden vanuit China.</p>	

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia
<p>ECMA Er zijn bij ECMA geen ontwikkelingen op het gebied van documentformaten. De door ECMA ontwikkelde OOXML is in beheer bij en wordt onderhouden door ISO/IEC JTC 1/SC 34.</p>		

Factureren

Dit dossier wordt verkend daar er binnen een groot aantal gremia recente ontwikkelingen zijn gesignaleerd.

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia
<p>UN/CEFACT De UN/CEFACT Cross Industry Invoice (CII) biedt standaard XML schema's, een internationaal consistent factureringsproces en standaardgegevens die vaak worden gebruikt binnen een groot aantal industrieën.</p> <p>OASIS - UBL UBL van OASIS is een implementatie van de UN/CEFACT CCTS 2.01. UBL bevat XML schemas voor 31 basis bedrijfsdocumenten voor alle typen organisaties. Onder deze documenten zijn ook schemas voor invoices te vinden.</p> <p>In de formele standaardisatie-organisaties CEN en ISO zijn vier groepen van bijzondere invloed:</p> <p>CEN\Workshop eINV3 De CEN Workshop voor eInvoicing is al in haar derde fase. In deze fase worden compliance, MKB en interoperability guidelines beschreven. Ook</p>	<p>De Nederlandse inbreng in UN/CEFACT wordt gecoördineerd door ECP/EPN in opdracht van het Ministerie van EL&I.</p> <p>Deelnemers in OASIS – UBL voor Nederland zijn onbekend. Een lijst met internationale deelnemers is beschikbaar.⁵</p> <p>In de CEN Workshop eInvoicing 3 staan de volgende Nederlandse personen op de distributielijst voor informatie: — Friso de Jong van Eeinvoicingplatform.com</p>	<p>De EC publiceerde een communicatie over '<i>Reaping the benefits of electronic invoicing for Europe</i>'. Een belangrijke mededeling van de EC aangaande de toekomst en de te ondernemen acties.⁷</p> <p>Lidstaten dienen een strategie te ontwikkelen ter bevordering van e-facturering op nationaal niveau. Deze strategie moet als doel hebben om onder andere het gebruik van e-facturering te bepleiten, vooral in het mkb. Om ertoe bij te dragen dat deze doelstellingen worden gehaald, moeten de lidstaten nationale belanghebbendenfora inzake e-facturering oprichten en de Europese Commissie daarvan</p>

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia
<p>bevordert deze workshop de implementatie van eInvoicing door promotie en praktische informatie te bieden op haar website.⁴ Deze workshop heeft als belangrijke taak berichten te standaardiseren en het informeren hoe organisaties eInvoicing kunnen implementeren.</p> <p>De CEN workshop eINV3 baseert haar werk op de CII van UN/CEFACT.</p> <p>CEN\Workshop Bii2 De CEN Workshop voor "Business Interoperability Interfaces for Public procurement in Europe" is reeds in haar tweede fase. Een van deze 'interoperability interfaces' van Bii2 is het maken van een transactie-data-model.</p> <p>De CEN workshop Bii2 baseert haar werk op de CII van UN/CEFACT en op UBL.</p> <p>CEN\MUG Project</p>	<ul style="list-style-type: none"> — Henk van Maaren van Cetima — Jaap Bakker en Leen van Dalen van Equens — Jacob Boersma van Innopay — Jelle Attema van ECP-EPN — Joost Kuipers van de Belastingdienst — Lennard Dijkum van Liaison Technologies — Peter Potgieser van de Royal Bank of Scotland — Rob Zwart van Ricoh <p>In de CEN Workshop Bii2 nemen de volgende Nederlandse personen deel:</p> <ul style="list-style-type: none"> — Frans Weerdesteyn en Kornelis Drijfhout van TenderNed <p>Deelnemer in het MUG Project is vanuit</p>	<p>uiterlijk in juni 2011 in kennis stellen.⁸</p> <p>In de Digitale Agenda (key action 3 other actions) wordt bij lidstaten aangedrongen op de transpositie van de VAT richtlijn (aanpassing van 2006/112/EC zoals voorgesteld door de EC in 2009) die voorziet in gelijke behandeling van elektronische en papieren behandeling (in Nederland is hieraan voldaan).</p> <p>Europese Commissie: Final report of the Expert Group on e-Invoicing (november 2009).</p>

⁵ http://www.oasis-open.org/committees/membership.php?wg_abbrev=ubl

⁷ De voordelen van elektronische facturering voor Europa benutten, Europese Commissie, Brussel, 2.12.2010 COM(2010) 712 definitief - <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010DC0712:EN:NOT>

⁴ <http://www.e-invoice-gateway.net>

⁸ Commission Decision setting up a European Multi-Stakeholder Forum on e-Invoicing -

http://ec.europa.eu/internal_market/payments/docs/einvoicing/c8467_en.pdf

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia
<p>De CEN Workshops eINV3, Bii2 en EBES besturen samen het CEN MUG project. Dit project zal een Europese 'Core' Invoice vaststellen en hiervoor implementatie-aanbevelingen schrijven. Onder 'core' kan worden verstaan: een gelimiteerde dataset wat door een groot deel van de facturerende partijen doorgaans gebruikt zal kunnen worden. Hiermee kiest het nadrukkelijk voor een duidelijker gedefinieerd bericht, waar echter niet iedereen gebruik van zal kunnen maken.</p> <p>ISO/TC68 ISO/TC68 heeft als scope de mondiale standaardisatie ten behoeve van de sector Financiële Diensten. TC68 heeft via een van haar WG's (WG4) een standaard in haar beheer – de ISO 20022. Recentelijk is de Financial Invoice message goedgekeurd door de ISO 20022 – organisatie, en gepubliceerd. Deze Financial Invoice message is overigens geen ISO standaard, maar dus een resultante van de ISO 20022 standaard.</p> <p><i>ISO/TC 154 Processes, data elements and documents in commerce, industry and administration</i> ISO/TC154 heeft als scope de standaardisatie van handelsdata elementen. Dit omvat de organisatieprocessen en de daarbij behorende data welke gebruikt worden bij informatie-uitwisseling tussen organisaties. ISO 9735 - EDIFACT is in deze TC in beheer. EDIFACT is een internationale standaard voor elektronisch (EDI). De standaard beschrijft de opmaak van het bericht dat gebruikt wordt voor de elektronische gegevensuitwisseling tussen ondernemingen, met als doel het schriftelijke verkeer bij handelstransacties tot het minimum te beperken. EDIFACT wordt al lange tijd gebruikt door grotere organisaties om elektronische facturen te</p>	<p>Nederland:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Peter Potgieser van de Royal Bank of Scotland <p>Deelnemers in de groepen van ISO/TC68 zijn voor Nederland onder andere:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Peter Potgieser van de Royal Bank of Scotland – Joop Zomer van ABM AMRO – Pierre Karsten en Bas Peeters van Equens – Michiel van Doeveren van DNB – Michael Samson van de NVB – Arie Schil van de Rabobank – René Steenbeeke van Currence – Joop Zomer van ABN AMRO <p>Deelnemers in de internationale groepen van ISO/TC154 zijn voor Nederland onder andere:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Peter Potgieser van de Royal Bank of Scotland – Stef Spaan van GS1 Nederland <p>NEN verzorgt het secretariaat voor de</p>	<p>Europese Commissie: European Council Directive on eInvoicing (COUNCIL DIRECTIVE 2006/112/EC, Art 233)</p> <p>European Payments Council (EPC) - supports and promotes the creation of the Single Euro Payments Area (SEPA)</p>

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia
<p>versturen. Een andere belangrijke functien ISO/TC154 is de harmonisatie van het werk tussen ISO en UN/CEFACT door het overnemen van UN/CEFACT standaarden als ISO standaard. Vervolgens wordt er gezamenlijk gewerkt aan updates.</p> <p>ETSI Binnen ETSI wordt er gewerkt aan een standaard voor informatiebewaring wat relevant is voor eInvoicing.</p> <p>De Nederlandse normcommissie voor informatiebeveiliging, de NEN-NC381027 is hiervan op de hoogte. Ook de leden van de CEN/WS eINV3 weten van dit ETSI initiatief.</p> <p>Europese Pilotprojecten Er zijn Europese projecten als PEPPOL, E-Prior en eTEN Procure om interoperabiliteit over de grenzen te stimuleren. Deze pilots hebben meer betrekking op aanbestede, waar factureren een onderdeel van uitmaakt. Deze pilots gebruiken de modellen en standaarden voor hun advies over hoe elektronisch factureren te implementeren die ontwikkeld worden door de bovengenoemde standaardisatiegroepen, In de aanbestedingspilots a</p>	<p>CEN Workshops eINV3, Bii2, het MUG Project en ISO/TC154.</p> <p>Deelnemers in ETSI – STF401 voor Nederland zijn onbekend. Een lijst met internationale deelnemers is beschikbaar.⁶ Het Ministerie van EL&I is lid van ETSI.</p> <p>Volgens de publiekelijk beschikbare informatie zijn er geen Nederlandse deelnemers in de Europese pilot-projecten. Via informele bronnen volgt Nederland wel deze ontwikkelingen en zijn er plannen om verder aan te sluiten bij deze Projecten. Vanwege het gebruik</p>	

⁶http://portal.etsi.org/Portal_STF/Contacts.asp?FullSearch=Yes&PTCODE=401&PTTYPE=&TbId=607&TabId=&SubTB=0&Param=&SelectSTF=&SelectTB=&SelectTBName=&SelectStatusSTF=

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia
<p>PEPPOL en E-Prior lijkt CEN/WS Bii2 vanwege haar volledige beschrijving van de aanbestedingsprocessen invloedrijk.</p> <p>Follow up pilot projecten Lidstaten en de Commissie zullen de resultaten van PEPPOL beoordelen en een duurzame follow-up geven; De lidstaten moeten op basis van de resultaten van PEPPOL grensoverschrijdende diensten uitrollen (eGovernment Action Plan 2010 - 2015)</p>	<p>van UBL in PEPPOL lijkt deze keuze logisch.</p> <p>SBR Nederland kent een aantal kennisvlakken waarop het contacten onderhoud met gerelateerde standaardisatie-activiteiten. De contactpersonen hiervoor zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gegevens (XBRL): Marc van Hilvoorde (Logius) • Processen (BPMN): Stephan Kockelkoren (Logius) • Techniek (Digipoort: SOAP, ebMS, WS, etc): Jean-Paul Bakkers (Logius) <p>Vanuit EBF wordt niet geparticipeerd in internationaal standaardisatie-werk.</p>	

Aanbesteden

Het dossier aanbesteden wordt verkend. Er is een sterke samenhang met Europees beleid. Sectorale initiatieven kunnen een sectoroverstijgende relevantie hebben.

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia
<p>CEN/WS eProcurement: Het identificeren en documenteren van de benodigde 'business interoperability interfaces' voor Pan-Europese elektronische transacties betreffende openbare aanbestedingen welke worden uitgedrukt als een set van technische specificaties. Dit werk neemt de ontwikkelingen in andere CEN Workshops en UN/CEFACT in acht om zo wereldwijde uitwisseling mogelijk te maken, en om Pilots (zoals PEPPOL en ePRIOR) te ondersteunen teneinde technische obstakels te voorkomen. Aanbesteding is sterk verbonden met onderwerpen als eSignature, eCatalogue, eIdentity, eOrdering en eInvoicing.</p>	<p>In CEN/WS Bii2: — Kornelis Drijfhout van TenderNed/Ministerie van EZ</p> <p>In UN/CEFACT: — Arie van Bellen van ECP-EPN — Peter Potgieser van de Royal Bank of Scotland</p>	<p>CEN WS/BII CEN WS eInvoicing 3 eInvoicing Expert Group</p> <p>Herziening eHandtekening-richtlijn SEPA (voornemen Digitale Agenda tot een eFactureren-raamwerk).</p> <p>PEPPOL: Pan-European Public Procurement Online: five building blocks (BB) that cover the entire procurement process from eTendering to ePayment.</p> <p>e-PRIOR: electronic PProcurement, Invoicing and ORdering; (the first eProcurement implementation which enables the exchange of electronic business documents using the data models of CEN WS/BII – Phase 1)</p> <p>Europese Commissie: IDABC opvolger: ISA - Interoperability</p>

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia
		<p>Solutions for European Public Administrations (Sustainability van PEPPOL, integratie ePrior en PEPPOL)</p> <p>OASIS UBL - library of standard electronic XML business documents such as purchase orders and invoices.</p> <p>In de CEN WS Bii2 zal er gebruik worden gemaakt van de syntax oplossingen die in UN/CEFACT voor dit werkveld zijn vastgesteld. Bii2 zal proberen de Europese vereisten te vervullen door een set van praktische specificaties en richtlijnen te publiceren. Naar verluidt is er goede samenwerking met Pilot project PEPPOL en e-Prior.</p> <p>Het werk aan catalogi dat momenteel wordt gestart in CEN/WS eCAT/CCP3 lijkt van specifiek belang voor overheidsaanbestedingen.</p> <p>Nederlandse</p>

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia
		<p>Overheidsprogramma's: Standard Business Reporting, E-Facturieren, EBF en TenderNed.</p> <p>Netwerken: PIANOo (Nederlands) en EUPP (Europees)</p>
<p>Pan-European Public Procurement Online (PEPPOL) werkt aan de interoperabiliteit van nationale aanbestedingssystemen. PEPPOL werkt daarvoor aan de interoperabiliteit van de volgende bouwstenen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ Digitale handtekeningen; ◆ Digitale Bedrijfsdossiers (hergebruik van al beschikbare elektronische bedrijfsinformatie); ◆ Managen van elektronische Catalogi die gebruikt worden in het "bidproces"; ◆ eOrdering met als doel een eOrdering raamwerk; ◆ eFacturieren met als doel een eFacturieren raamwerk waarmee elektronische facturen tussen lidstaten kunnen worden uitgewisseld (zie ook Facturieren - SEPA). 	<p>In PEPPOL heeft Nederlands (Ministerie van EL&I) een toehoorderstatus.</p> <p>Recent is het contact tussen EL&I en PEPPOL versterkt</p>	<p>Nederland is niet direct betrokken bij de pilot. De uitkomsten van het werk dat in de pilot wordt uitgevoerd kunnen relevant zijn voor de Nederlandse omgeving zoals het programma eFacturieren, TenderNed, PKI.Overheid</p>
<p>Groenboek over de bevordering van elektronisch aanbesteden in de EU</p> <p>In dit Groenboek consulteert de EU de lidstaten hoe de bevordering van elektronisch aanbesteden verder vorm kan krijgen. De EC is ervan overtuigd dat de economische belangen bij eenvoudige en naadloze elektronische uitwisseling over de grens enorm zijn.</p> <p>Het Groenboek noemt onder andere onvoldoende standaardisatie als een van de knelpunten, in het bijzonder in de fase van inschrijving en de fasen</p>	<p>Het Ministerie van EL&I begeleidt de consultatie in Nederland. Een conceptreactie is in de kamers besproken.</p>	

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia
daarna. eGovernment Action plan: De Commissie zal een witboek publiceren betreffende praktische stappen om e-aanbestedingscapaciteit overal op de interne markt te koppelen		

3.2 Verkennen

Verkennen betreft ontwikkelingen die relevant zijn voor het Forum en College maar waarvan de impact nog onduidelijk is of waarvan nog niet zeker is dat ze goed belegd zijn in Nederland. Er wordt iets uitgebreider ingegaan op de ontwikkelingen die tevens geduid worden naar Nederlandse spelers en observaties naar de Nederlandse situatie.

Voor de tweede rapportage zijn de volgende dossiers opgenomen onder verkenning:

- ◆ eRapporteren
- ◆ Beveiliging
- ◆ Dienstencatalogus
- ◆ Hergebruik

De dossiers Aanbesteden, Documenten en Facturen zijn in deze tweede rapportage onderwerp voor advies. Ze zijn daarom uit het overzicht hieronder verwijderd.

Voor deze tweede rapportage is de verkenning uitgebreid met het dossier Financiële Rapportage:

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia	Observaties (Nederlandse situatie in relatie tot ontwikkeling)
eRapporteren Het dossier Elektronisch rapporteren wordt verkend, wegens een aantal belangrijke ontwikkelingen, met name op het terrein van XBRL.			
Financiële rapportage	CEN zal binnenkort waarschijnlijk de nieuwe Workshop XBRL	ISO/TC154 (Processes, data elements and documents in	XBRL: De ontwikkelingen op het gebied van XBRL in

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia	Observaties (Nederlandse situatie in relatie tot ontwikkeling)
<p>XBRL: XBRL is een variant van extensible Markup Languages (XML). XBRL staat voor eXtensible Business Reporting Language en is een digitale taal die gebruikt kan worden voor alle vormen van zakelijke rapportages. Standaardisatie van definities en spelregels voor het gebruik van XBRL moet digitaal rapporteren mogelijk maken. Door standaardisatie zijn XBRL-rapportages door uiteenlopende partijen te importeren, te lezen en te analyseren.</p> <p>Relevantie Gremia: CEN/WS XBRL i.o., CEN/TC eBusiness i.o. XBRL Europe/Global</p> <p>SDMX: SDMX (<i>Statistical Data and Metadata Exchange</i>) betreft de uitwisseling van statistische gegevens en daaraan gerelateerde metadata Relevante Gremia: ISO/-</p> <p>CEN/WS XBRL i.o. CEN/TC eBusiness i.o.</p>	<p>oprichten. Uit het concept-werkprogramma: <i>'as a global standard for financial reporting, based on XML, holds the promise to create transparency, provided that a number of milestones are met. The CEN Workshop will (it has not yet started) standardize the financial reporting further, making choices on what should be reported on and what tolerances are allowed. Includes authentication possibilities of organizational e-identity.'</i></p> <p>NEN zal de nieuw op te richten WS XBRL van CEN faciliteren. Tegelijkertijd heeft NEN het initiatief genomen om de Europese standaardisatie van eBusiness in zijn geheel te herstructureren. Over Nederlandse deelname is voorlopig niets bekend.</p>	<p>commerce, industry and administration) heeft een standaard – de ISO/TS 17369:2005. Deze heeft de volgende scope: <i>This standard deals with statistical data and metadata exchange in six sections covering the following topics:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>framework for SDMX standards;</i> • <i>SDMX information model;</i> • <i>SDMX-ML schema and documentation;</i> • <i>SDMX-EDI syntax and documentation;</i> • <i>an implementer's guide for SDMX;</i> • <i>SDMX guidelines for the use of web services.</i> <p>Deze standard wordt ook gebruikt om vele verschillende rapportages op een gestandaardiseerde manier op te bouwen. De partijen achter XBRL en SDMX zijn onderling met</p>	<p>Nederland zijn onbekend. Het is niet bekend welke partijen hiervan gebruik maken</p> <p>SDMX: De ontwikkelingen op het gebied van SDMX in Nederland zijn onbekend. Het is niet bekend welke partijen hiervan gebruik maken.</p> <p>SBR: In het SBR Programma werken partijen uit overheid en markt samen om het samenstellen en uitwisselen van (financiële) rapportage te vereenvoudigen. Deze samenwerking is vastgelegd in een convenant dat door ruim tachtig partijen is ondertekend. Logius is hierbij betrokken.</p>

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia	Observaties (Nederlandse situatie in relatie tot ontwikkeling)
<p>SBR: <i>Standard Business Reporting</i> is de internationale naam voor gestandaardiseerde rapportageprocessen. SBR maakt gebruik van internationale open standaarden en neemt de bedrijfsadministratie als uitgangspunt. SBR kijkt naar rapporteren als een proces van elkaar opvolgende schakels in een keten waarin gegevens, processen en techniek zo eenduidig mogelijk worden toegepast.</p> <p>De standaard die in Nederland door de overheid, de belastingdienst en partijen als Kamer van Koophandel en het CBS is ontwikkeld heet SBR. SBR en XBRL zijn termen die door elkaar heen worden gebruikt.</p>	<p>XBRL Nederland bevordert de toepassing van XBRL voor digitaal rapporteren in Nederland. De non-profit organisaties wordt financieel en inhoudelijk gedragen door een veertigtal leden uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bedrijfsleven (IT service providers) • Overheid (KvK) <p>Intermediaire organisaties (Accountants en hun verenigingen)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Onderzoek en Onderwijs (Universiteiten)⁹ <p>ISO/TC154: Actieve Nederlandse deelnemers in deze TC zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Peter Potgieser, RBS • Stef Spaan, GS1 	<p>elkaar in contact waardoor toekomstige versies wellicht zullen convergeren of een bepaalde mate van interoperabiliteit kunnen bieden.</p> <p>Sponsors achter SDMX zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bank for International Settlements, • European Central Bank, • Eurostat • IMF • OECD • United Nations Statistics Division • World Bank 	
Beveiligen			

⁹ <http://www.xbrl-nederland.nl/>

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia	Observaties (Nederlandse situatie in relatie tot ontwikkeling)
ISO/IEC 27001 en ISO/IEC 27002 staan op de lijst Open standaarden – pas toe of leg uit. Er zijn ontwikkelingen in het standaardisatieveld gesignaleerd. Door het generieke karakter van het onderwerp beveiliging is onvoldoende duidelijk waar dit onderwerp is – of zou moeten zijn – belegd.			
<p>NEN-ISO/IEC 27001:2005 en NEN-ISO/IEC 27002:2007 staan op de Lijst open standaarden – Pas toe of leg uit.</p> <p>ISO/IEC JTC 1/SC 27 werkt aan revisies deze normen.</p> <p>Er ontstaat een nieuwe opzet voor alle ISO-managementnormen (bijv. ook ISO 9000). Onderzocht wordt of de 27000-reeks opgezet moet worden volgens de te ontwikkelen structuur voor management normen. Er ontstaan op basis van de 27001 en 27002 veel sector specifieke normen, bijv. voor de financiële sector en gezondheidszorg.</p> <p>In 2010 heeft NEN haar praktijkrichtlijn NPR 2083 uitgebracht: <i>Geïntegreerde toepassing van ISO- en ISO/IEC-normen in de informatiehuishouding</i>. Het betreft een richtlijn voor het gecombineerd gebruik van de volgende normen: NEN-EN-ISO 9001, NEN-ISO/IEC 27001 en NEN-ISO 15489-1.</p> <p>De Nederlandse overheid was bij de ontwikkelingen rond de 27000-serie niet betrokken.</p>	<p>De Normcommissie IT-Beveiliging van NEN volgt het werk van SC 27 actief. De samenstelling is als volgt:</p> <ul style="list-style-type: none"> — Johan Bakker (KPN) — Jurjen Bos (Equens) — Jeroen Breebaart (Philips) — Piet Donga (ING, vz) — Frank Fransen (TNO) — Thomas S.M. de Haan (EL&I) — Hans Hopman (Getronics) — Anno Keizer (Urengo) — Henk Keijzer (KEMA) — Henny van de Pavert (Rabo) — Derk Wieringa (Deloitte) — Joop Zomer (ABN-AMRO) 	<p>ENISA. European Network and Information Security Agency. <i>ENISA produces many reports resulting from the active research programme they run involving governments, businesses and academic institutions across Europe.</i></p> <p>Wordt gevolgd door E. de Lange van het Ministerie van EL&I. ENISA heeft een liaison met JTC 1/SC 27.</p>	<p>De ontwikkelingen rond de 27000-reeks worden actief gevolgd door een Nederlandse normcommissie. 27001 en 27002 zijn voor alle overheidsdiensten voorgeschreven. Het is niet duidelijk of de overheid – ook op uitvoerend niveau (bijvoorbeeld Govcert.NL) voldoende betrokken is bij de doorontwikkeling van de 27000-serie.</p>

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia	Observaties (Nederlandse situatie in relatie tot ontwikkeling)
<p>Het ministerie van EL&I is toegetreden tot de normcommissie maar heeft uiteindelijk geen bijdrage geleverd</p> <p>W3C besteedt in haar Web Security Context Working Group aandacht aan specifieke beveiliging in een web-omgeving " <i>to enable users to come to a better understanding of the context that they are operating in when making trust decisions on the Web; e.g., giving up passwords or other sensitive information to possibly malicious sites.</i>"</p> <p>In IETF houden 16 werkgroepen zich bezig met aspecten van IT-beveiliging.</p> <p>ECMA houdt zich niet specifiek bezig met beveiliging. Het rapport <i>Next Generation Corporate Networks (NGCN) - Security of Session-based Communications</i> (december 2009) is gemaakt door de werkgroep: Corporate Telecommunication Networks (CN)</p>	<p>Over Nederlandse deelname in W3C en IETF, voor dit onderwerp, is niets bekend. In de vele vergadering over IT-beveiliging is zelden gesproken over IETF-standaarden. De indruk is dat deze standaarden veel technischer zijn dan de hiervoor genoemde ISO/IEC normen.</p> <p>Veel standaarden van ECMA worden bij ISO/IEC ingebracht. Ook het genoemde NGCN-rapport.</p> <p>ECMA speelt geen rol van betekenis op het gebied van standaarden voor beveiliging.</p>		
<p>Dienstencatalogus Het onderwerp dienstencatalogus en de daarmee samenhangende ontwikkelingen op het gebied van catalogisering, worden verkend daar niet</p>			

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia	Observaties (Nederlandse situatie in relatie tot ontwikkeling)
duidelijk is of en waar dit onderwerp is belegd. Enkele ontwikkelingen (JTC 1/SC 38) zijn bovendien recent.			
<p>W3C besteedt in verschillende werkgroepen aandacht aan specifieke onderwerpen welke ook toegepast kunnen worden binnen de context van kenmerken en eigenschappen van catalogi. Zowel toepasbaar binnen de context van het dossier 'Dienstencatalogus' als binnen de context van het dossier 'Aanbesteden'.</p> <p>Werkgroep 'Cascading Style Sheets' en 'HTML' aandacht aan layout standaards, ook te gebruiken voor catalogi.</p> <p>Werkgroep 'RDF' en 'RDFa' aandacht aan het 'beschrijven van resources'. Heeft een direct raakvlak met semantiek.</p> <p>Werkgroep 'Rule Interchange Format'. Regels voor het uitwisselen en hergebruiken van gegevens in andere toepassingen. Denk hierbij aan catalogi, aanbesteden en 'bidprocess'.</p> <p>Werkgroep 'Protocols and Formats' aandacht aan 'Accessible Rich Internet Applications' to increase the support for accessibility and</p>			<p>De verkenning heeft (nog) geen eOverheid programma opgeleverd waarin ordening, samenhang, classificatie en specificatie van verschillende dienstencatalogi (Samenwerkende Catalogi, Basisregistraties) voor bedrijfsleven en burgers wordt ingericht.</p> <p>De in CWA 15971 benoemde classificatie van data services eOverheidsdiensten, is (nog) niet zichtbaar in Nederlandse catalogi. CWA 15971 is niet vermeld in lijst open standaarden.</p> <p>eCAT/CC3P lijkt van specifiek belang voor aanbestedingen. De relevantie van dit nieuwe werk voor dienstencatalogi</p>

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia	Observaties (Nederlandse situatie in relatie tot ontwikkeling)
<p>interoperability in web specifications.</p> <p>Werkgroep 'SOAP-JMS' aandacht aan 'Java Message Service'</p> <p>IETF besteedt in verschillende werkgroepen aandacht aan specifieke onderwerpen welke ook toegepast kunnen worden binnen de context van kenmerken en eigenschappen van catalogi. Zowel toepasbaar binnen de context van het dossier 'Dienstencatalogus' als binnen de context van het dossier 'Aanbesteden'</p> <p>Werkgroep 'Internationalized Resource Identifiers'</p> <p>Werkgroep 'Uniform Resource Names'</p> <p>OASIS besteedt in circa 15 technische commissies aandacht aan specifieke onderwerpen welke ook toegepast kunnen worden binnen de context van kenmerken en eigenschappen van catalogi. Zowel toepasbaar binnen de context van het dossier 'Dienstencatalogus' als binnen de context van het</p>			<p>moet nader onderzocht worden.</p> <p>Deelname vanuit eOverheid aan CEN/WS CCPEU ligt voor de hand.</p> <p>De Belastingdienst heeft belangstelling getoond voor standaardisatie rond DAPS.</p> <p>Open standaarden voor objectclassificatie en identificatie ontbreken in de Lijst met open standaarden – Pas toe of leg uit.</p> <p>De op het oog sectorale ontwikkelingen rond ISO 8000 en BIM zouden ook van algemene relevantie kunnen zijn.</p>

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia	Observaties (Nederlandse situatie in relatie tot ontwikkeling)
<p>dossier 'Aanbesteden'.</p> <p>Deze technische commissie vallen binnen de volgende categorieën standaarden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cloud Computing; • Content Technology; • Government/Legal; • Privacy/Identity; • Service Oriented Architecture • Supply Chain • Web Services <p>Europese Dienstencatalogus - De EC wil een Europese dienstencatalogus opstellen om het zo makkelijker te maken diensten in een andere lidstaat aan te vragen en af te nemen. Op deze manier wordt de Interne Markt gestimuleerd. De catalogus moet toegang tot informatie en e-overheidsdiensten uit de lidstaten bieden. De toegang zal worden geregeld via een centraal punt waar de lidstaten via open specificaties informatie kunnen aanleveren. Er wordt ook actief gezocht naar diensten. De lidstaten kunnen hun eigen taxonomie, classificaties en 'description tags'</p>	<p>CWA 15971 is medegeratificeerd door ICTU (Melle Stegeman / Hans Overbeek).</p> <p>Vanuit de Nederlandse overheid wordt (nog) niet deelgenomen in WS eCat/CC3P.</p>	<ul style="list-style-type: none"> — ISO 6523 <i>Structure for the identification of organizations and organization parts</i> — CWA 16036 <i>Unique identification systems for organisations and parts thereof,</i> — ISO/IEC JTC1/SC6 	

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia	Observaties (Nederlandse situatie in relatie tot ontwikkeling)
<p>behouden.</p> <p>CEN/WS eGov-Share heeft CWA 15971 <i>Discovery of and Access to eGovernment Resources</i> ontwikkeld. Het werk van deze Workshop was gericht op het uitwisselen van informatie over e-overheidsdiensten en een middel om eilandautomatisering tegen te gaan en interoperabiliteit te bewerkstelligen.</p> <p>CEN/WS eCat is in 2002 opgericht met het doel produktclassificatieschema's en hun toepassing in elektronische catalogi te standaardiseren.</p> <p>In 2010 is WS eCat begonnen aan een tweetal nieuwe projecten onder de naam CEN/WS eCat/CC3P (<i>Classification and Catalogue systems for Public and Private Procurement</i>). Het eerste project is ePPS (<i>electronic product property server</i>). Het tweede lijkt van specifiek belang binnen deze verkenning: CC3P (<i>classification and catalogue systems for public and private procurement</i>) analyseert de classificatiesystemen die in Europa gebruikt worden voor openbare aanbesteding (CPV – <i>Common Procurement Vocabulary</i>) en enkele in</p>	<p>In CEN/WS CCPEU wordt deelgenomen vanuit CROW en STABU (sterk sectorale deelname vanuit bouw).</p> <p>Bij het werk van ISO/TC 184 zijn de volgende Nederlandse partijen betrokken:</p> <ul style="list-style-type: none"> — ESA/ESTEC — STABU — USPI-NL — Shell Global Solutions — CROON TBI 	<p><i>Telecommunications and information exchange between systems</i>’.</p> <ul style="list-style-type: none"> — ISO/IEC 8824-1 <i>Abstract Syntax Notation</i> ISO/IEC 9834-1 <i>Procedures ... Object Identifiers (OID)</i> 	

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia	Observaties (Nederlandse situatie in relatie tot ontwikkeling)
<p>de private sector (UNSPSC, GPC en eCl@ss). Vanuit het CC3P-project zullen voorstellen gedaan worden voor harmonisatie, <i>mapping</i>-methodes, het gebruik van elektronische catalogi en verbeteringen van het CPV.</p> <p>CEN/WS Community Catalogue Platform for Europe (CCPEU) richt zich op de ontwikkeling van een "<i>architecture of a multi-user, multilingual catalogue platform to be used in Europe by any private or public domain, established by international standards.</i>" Dit werk bevindt zich in de opstartfase.</p> <p>ISO TC 184 Automation systems and integration is gericht op de standaardisatie van modellen, inhoud, semantiek ten behoeve van interoperabiliteit in industriële automatisering. Er wordt gewerkt aan ISO 15926-11 Gellish – <i>RDF Simplified Industrial Usage of Reference Data, including Gellish Implementation</i>. In de Nederlandse normcommissie wordt gewerkt aan de toepassing van ISO 8000 'Data Quality' voor het Bouw Informatie Model (BIM) voor aanbestedingen in de bouwsector.</p> <p>In ISO/IEC JTC1/SC38 Distributed Applications</p>			

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia	Observaties (Nederlandse situatie in relatie tot ontwikkeling)
<p>Platforms and Services is een begin gemaakt met de standaardisatie rond <i>service-oriented architecture, web services</i> en <i>cloud computing</i>.</p> <p>Een belangrijk (classificatie-)aspect van dienstencatalogi is de toegang. Daarbij zijn standaardisatieontwikkelingen rond object-identificatie, authenticatie en identificatie van belang.</p>	<p>In ISO/IEC SC 38 wordt deelgenomen door Microsoft en de Belastingdienst (LTO: Theo Klarenbeek). De Nederlandse normcommissie is in 2009 van start gegaan.</p>		
<p>Hergebruik Dit dossier is goed belegd bij Ministerie van BZK maar heeft in potentie een brede impact.</p>			
<p>Herziening Hergebruik Overheidsinformatie De richtlijn is bedoeld om van de Europese markt voor op overheidsinformatie gebaseerde producten en diensten te stimuleren en oneerlijke concurrentie tussen markt- en overheidspartijen tegen te gaan. In 2011 zal de Commissie waarschijnlijk komen met een voorstel voor een</p>	<p>Ministerie van BZK is beleidsverantwoordelijk</p> <p>Dorine Burmanje (vz Raad van Bestuur van Kadaster is op Europees niveau betrokken</p>	<p>Herziening privacy richtlijn</p>	<p>Raakvlakken met de basisregistraties. De lijn van de Europese Commissie lijkt te zijn dat het vrijgeven (open data) van overheidsgegevens aan het publiek een stimulerende werking heeft</p>

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia	Observaties (Nederlandse situatie in relatie tot ontwikkeling)
<p>herziening van de richtlijn. De herziening zal betrekking hebben op de reikwijdte van het instrument, de beperkingen op vergoedingen voor het hergebruik van overheidsinformatie en de verduidelijking van het beginsel dat alle materiaal dat algemeen toegankelijk is, ook kan worden hergebruikt voor niet-commerciële en commerciële doeleinden.</p> <p>De herziening van de richtlijn zal discussies over de voorwaarden voor toegang tot overheidsinformatie nieuw leven inblazen. Dit kan effect hebben op de financieringsmodellen van Nederlandse uitvoeringsorganisaties (zoals bijv. het Kadaster, RWS etc).</p> <p>Consultatie hergebruik overheidsinformatie Er is recent een publieke consultatie gehouden naar een herziening van de richtlijn. Voor herziening staan gepland de scope en de principes aangaande het betalen voor toegang en gebruik. De consultatie is in november 2010 gesloten.</p> <p>eGovernment Action Plan - Hergebruik overheidsinformatie (aanpalend herziening richtlijn):</p> <p>◆ De lidstaten zullen een akkoord bereiken over</p>			<p>op de economie en daarmee de Interne markt. Voor sommige organisaties (Bijv. Kadaster kan dit grote gevolgen hebben voor het business model.</p>

Beschrijving (status, doelstelling)	Nederlandse deelname	Andere gremia	Observaties (Nederlandse situatie in relatie tot ontwikkeling)
<p>een gemeenschappelijke set indicatoren voor hergebruik overheidsinformatie. De Commissie zal een studie verrichten om te beoordelen tot op welke hoogte open datacatalogi en/of OI-portalen door de lidstaten zijn ontwikkeld en geïmplementeerd;</p> <p>♦ De Commissie zal uitwisselingen van goede praktijk vergemakkelijken en haar eigen interne strategie voor OI-hergebruik vaststellen op basis van een herziening van het OI-besluit. De OI-richtlijn zal worden herzien, en een uitgebreide strategie voor Europese OI zal worden overwogen.</p> <p>ISO/IEC JTC 1/SC 32 ISO/IEC JTC1/SC32 <i>Data management and interchange</i> ontwikkelt standaarden voor gegevensbeheer in gedistribueerde systemen. Van specifieke relevantie is het werk van WG 1 <i>eBusiness</i> dat is gebaseerd op het Open-EDI Reference Model (ISO/IEC 14662).</p>			

3.3 Signaleren

Bij signaleren worden ontwikkelingen weergegeven die relevant lijken voor het Forum en College Standaardisatie en die wel of niet belegd zijn in Nederland. Ontwikkelingen kunnen ook historisch zijn. Over deze ontwikkelingen wordt het minst uitgebreid gerapporteerd. Het dossier “context” heeft een bijzondere invulling gekregen. Hierin zijn (beleid)ontwikkelingen beschreven die het domein van Interoperabiliteit en standaardisatie in den brede raken.

Het gaat om de volgende dossiers:

- ◆ Administratieve processen
- ◆ Basisregistraties;
- ◆ Bedrijfsregels;
- ◆ Cloud computing
- ◆ Context;
- ◆ Financieel;
- ◆ Gegevensbeheer;
- ◆ Geo-informatie;
- ◆ *Hergebruik* (naar verkennen);
- ◆ Justitie;
- ◆ Mobiliteit;
- ◆ Onderwijs;
- ◆ Privacy;
- ◆ Semantiek;
- ◆ Toegankelijkheid;
- ◆ Veiligheid;
- ◆ Zorg.

#	Ontwikkeling	Beschrijving
Administratieve processen		
1	SPOCS	<p>SPOCS de grootschalige pilot voor de dienstenrichtlijn SPOCS ('Simple Procedures Online for Crossborder Services') is uitgewerkt in lijn met het ICT beleidsondersteunings-programma van het Competitiviteit en Innovatieprogramma en het i2010 Strategisch Kader. De pilot moet een bijdrage gaan leveren aan de ontwikkeling van een "Europese Informatiegemeenschap voor Groei en Banen". De pilot loopt van juni 2009 tot januari 2011.</p> <p>De pilot houdt zich bezig met de uitwisseling van elektronische documenten over landsgrenzen en de bevestigde ontvangst van deze documenten.</p> <p>Namens Nederland neemt het Ministerie van Economische Zaken deel aan de SPOCS pilot. Veel van het werk is gedelegeerd aan de ICTU, cluster Bedrijven (Bart Kerver (verantwoordelijk voor cluster bedrijven) en Indra Henneman)</p> <p>Nederland is goed vertegenwoordigd in SPOCS en heeft met het Dienstenloket een concept neergezet dat de complimenten van Europa ontving. Het concept wordt als best practice beschouwd. De effecten van de ontwikkelingen in SPOCS op de e-overheid als geheel zijn nog onduidelijk. Wel heeft Nederland haar aanpak voor eCatalogi in dit kader succesvol naar voren geschoven.</p>
2	eGovernment Actionplan	<p>Actieplan eGovernment: De lidstaten en de Commissie zullen de resultaten van SPOCS beoordelen en een duurzame follow-up geven</p> <p>Lidstaten moeten op basis van de resultaten van SPOCS grensoverschrijdende diensten uitrollen</p>
3	ISO/TC 154	<p>ISO TC 154 <i>Processes, data elements and documents in commerce, industry and administration</i> is de ISO pendant van UN/CEFACT</p> <p>TC 154 onderhoudt de <i>Trade Data Elements Director</i>, maar ook belangrijke normen als voor landen- en valutacodes,</p>

#	Ontwikkeling	Beschrijving
		weergave van datum en tijd. NEN verzorgt het secretariaat van ISO/TC 154, en heeft aan CEN de oprichting voorgesteld van een Europese tegenhanger.
Basisregistraties		
4	Onderzoek naar "Base registers"	<p>Onder het ISA programma is een onderzoek voorzien naar de mogelijkheden om basisregistraties over de grens 'te ontsluiten'. Door efficiëntere informatie-uitwisseling kan de Europese overheidsdienstverlening worden verbeterd. Het onderzoek moet uitwijzen hoe het speelveld eruit ziet en of de lidstaten bereid zijn tot gezamenlijke actie op EU niveau. Daarnaast gaat het onderzoek in op de noodzaak en verwachtingen van het ontsluiten van Basisregistraties en de kansen en risico's.</p> <p>Het onderzoek zelf raakt geen standaardisatie aspecten. De achterliggende gedachte gaat uit van informatie-uitwisseling tussen lidstaten op het niveau van basisregistraties (genoemd worden: personen, bedrijven voertuigen, vergunningen, gebouwen, locaties en wegen).</p>
5	De koppeling van ondernemingsregisters (COM(2009)614)	<p>Met het Groenboek van 04-11-2009 start een consultatie naar betere elektronische toegang en interoperabiliteit van handelsregisters. De vraag wordt opgeworpen hoe de resultaten uit een eerdere pilot (de BRITE pilot) en het bestaande IMI-systeem zouden kunnen worden gebruikt om de elektronische interoperabiliteit van handelsregisters te vergroten. De Eerste Kamer heeft in februari 2010 aangedrongen op het gebruik van het al bestaande European Business Register.</p> <p>In 2011 komt de Commissie met een voorstel voor aanvullende wettelijke voorschriften over de samenwerking tussen ondernemingregisters. Dit betreft niet alleen de reikwijdte maar ook de te gebruiken methoden en kanalen. Hiervoor zullen twee bestaande richtlijnen worden aangepast namelijk:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Richtlijn 2009/101/EG - 16 september 2009 strekkende tot het coördineren van de waarborgen, welke in de lidstaten worden verlangd van de vennootschappen in de zin van de tweede alinea van artikel 48 van het Verdrag, om de belangen te beschermen zowel van de deelnemers in deze vennootschappen als van derden, zulks teneinde die waarborgen gelijkwaardig te maken

#	Ontwikkeling	Beschrijving
		<p>2. Elfde Richtlijn 89/666/EEG van 21 december 1989 betreffende de openbaarmakingsplicht voor in een lidstaat opgerichte bijkantoren van vennootschappen die onder het recht van een andere staat vallen</p> <p>Door gebruik te maken van het ISA-programma kan mogelijk worden bijgedragen tot een beter netwerk van ondernemingsregisters. De wijzigingen van de beide richtlijnen zullen nieuwe elementen bevatten die het ondernemingen uiteindelijk gemakkelijker zullen maken.</p> <p>De Raad stuurde in haar conclusies van 11 mei 2010 aan op een netwerk van ondernemingsregisters voor alle 27 lidstaten. De gegevens die gedeeld worden, moeten gebaseerd zijn op een minimale gemeenschappelijke lijst van documenten en gegevens, en moeten technisch gestandaardiseerd zijn. Een wetgevingsvoorstel hiervoor moet gestoeld zijn op nationale gegevensregistratie. De informatie moet via het e-Justice portaal uitgewisseld gaan worden. Op lange termijn zou kunnen worden overwogen of het uitgebreide netwerk van ondernemingsregisters kan worden gekoppeld aan het elektronische netwerk voor de opslag van gereguleerde informatie over beursgenoteerde vennootschappen zoals "Business Register Interoperability Throughout Europe" (BRITE), het informatiesysteem voor de interne markt (IMI) en het Europees ondernemingsregister (EBR).</p>
	eGovernment Action Plan	De Europese Commissie zal met de lidstaten de deling van ervaringen inzake de uitvoering van het beginsel van "eenmalige" registratie en inzake elektronische procedures en communicaties die een dominant kanaal voor levering van e-overheidsdiensten zijn geworden, organiseren, een kostenbatenanalyse verrichten en een routekaart voor verdere uitvoering ontwerpen
Bedrijfsregels		
Deze ontwikkelingen kunnen relevant zijn bij standaardisatie ter voorkoming van verslagleggingsrisico's bij overheden.		
6	Business rules W3C RIF WG	W3C Rule Interchange Format Working Group: <i>This Working Group is chartered to produce a core rule language plus extensions which together allow rules to be translated between rule languages and thus transferred between rule systems. The Working Group will have to balance the needs of a</i>

#	Ontwikkeling	Beschrijving
		<p><i>diverse community — including Business Rules and Semantic Web users — specifying extensions for which it can articulate a consensus design and which are sufficiently motivated by use cases.</i></p> <p>Een Nederlandstalig contact is mogelijk Jos de Bruijn, Universiteit van Innsbruck.</p> <p>De vereniging Business Rules Platform Nederland (contact Silvie Spreeuwenberg) heeft als doel de bekendheid met business rules in de Nederlandse markt te bevorderen, door objectieve uitwisseling van kennis en ervaring tussen gebruikers, leveranciers en wetenschap te bewerkstelligen.</p>
<p>Cloud computing</p> <p>Cloud Computing is een relatief nieuw onderwerp en krijgt de laatste tijd veel aandacht. Meerdere standaardisatie organisaties hebben Cloud Computing in het werkprogramma opgenomen. Vanwege het relatieve jonge onderwerp bevinden de meeste standaardisatie initiatieven zich nog in een verkennend stadium.</p>		
7	IETF	<p>IETF is op dit moment aan het bekijken bij welke onderwerpen standaardisatie een belangrijke rol kan spelen. Tijdens de laatste bijeenkomst van IETF 79 in november 2010 zijn de volgende onderwerpen geïdentificeerd:</p> <p>(1) Cloud Audit Automated Audit, Assertion, Assessment & Assurance API (A6), (2) Cloud Log, (3) VPN extension to Pvt Cloud, (4) VNM Model for PaaS, (5) Telecom net Virtualization, (6) Cloud Desktop, (7) Cloud Use cases, (8) SDO Survey, (9) Industry Work Items, (10) Cloud Reference Framework</p>
8	ETSI	<p>ETSI Cloud richt zich op de convergentie tussen IT (informatietechnologie) en Telecommunicatie. De focus ligt op scenario's waar connectiviteit verder gaat dan het lokale netwerk. Dit omvat niet alleen Cloud computing, maar ook de opkomende commerciële trend naar Cloud computing, die met name de nadruk legt op continue toegang tot het netwerk om schaalbaarheid computer capaciteit en storage resources. De scope van ETSI Cloud omvat de volgende onderwerpen: resource en service access, protocols en middleware, security.</p>
9	ISO JTC1 SC 38 <i>Distributed Application</i>	<p>SC 38 heeft een studiegroep voor Cloud Computing (SGCC) opgericht om de eisen van de markt voor standaardisatie te onderzoeken en mogelijke standaardisatie werk voor JTC 1 te identificeren.</p>

#	Ontwikkeling	Beschrijving
	<i>Processing Systems (DAPS)</i>	
10	OASIS	De OASIS IDCloud (Identiteit in de Cloud) TC werkt aan veiligheidsproblemen in cloud computing met betrekking tot identiteitsbeheer. Het doel van de TC is om definities en terminologieën in het kader van Identity Management te harmoniseren; use cases en profielen te identificeren en te definiëren; en beperkingen van bestaande normen met betrekking tot Identity Management in de Cloud in kaart brengen.
11	eGovernment action plan en Onderzoek in CIP ICT PSP	Onder het werkprogramma 2011 worden verschillende activiteiten op het gebied van Cloud computing gepland. Ook het eGovernment action plan besteed aandacht aan cloud computing. Kroes heeft in een van haar speeches vooral de nadruk gelegd op het borgen van privacy aspecten als gebruik wordt gemaakt van cloud computing.
Context		
In dit dossier worden ontwikkelingen gesignaleerd met betrekking tot het standaardisatieproces, Europees beleid ten aanzien van informatie-uitwisseling en interoperabiliteit en andere relevante ontwikkeling die de context van ICT-standaardisatie bepalen.		
12	Europees Actieplan inzake e-overheid 2011 – 2015	Het Actieplan e-overheid van de Europese Commissie richt zich op het bewerkstelligen van grensoverschrijdende overheidsdiensten en is een vervolg op een eerder actieplan dat liep van 2005 tot 2010. Centraal doel van het actieplan is het tegen 2015 online beschikbaar stellen van een aantal centrale grensoverschrijdende overheidsdiensten, zodanig dat 50 % van de burgers en 80 % van de ondernemingen e-overheid op dat moment heeft gebruikt. Hiermee beoogt het actieplan de visie van de Europese regeringsleiders in de Verklaring van Malmö te realiseren. De acties die in de mededeling worden aangekondigd vormen hoofdzakelijk een opsomming van eerder aangekondigd beleid, o.a. in de digitale agenda. Op het terrein van interoperabiliteit – volgens de commissie een basisvoorwaarde voor de Europese e-overheid – wordt de verwezenlijking van het Europees interoperabiliteitskader (EIK) en van de Europese interoperabiliteitsstrategie (EIS) genoemd als prioriteit. Lidstaten zullen gevraagd worden hun nationale interoperabiliteitskader op het EIK af stemmen. Ook zal de Commissie het uitwisselen van expertise bevorderen en daarmee het hergebruik van oplossingen voor de implementatie van interoperabele overheidsdiensten bevorderen.

#	Ontwikkeling	Beschrijving
		<p>Expliciet wordt melding gemaakt van het belang van elektronische identificatie en authenticeringsdiensten voor online dienstverlening. In 2011 en 2012 is de Commissie voornemens voorstellen te doen ten bate van een juridisch kader voor e-identificatie en e-handtekeningen. Lidstaten worden aangemoedigd op basis van de resultaten van het STORK project e-ID oplossingen uit te rollen.</p>
13	CIP ICT policy support programme 2011	<p>Het CIP ICT PSP (Policy Support Programme) is een subsidieprogramma dat het ontwikkelen van concrete oplossingen voor e-overheidsdiensten financieel ondersteunt. Grootschalige pilots zoals STORK, PEPPOL, en e-codex zijn allen gefinancierd op basis van het CIP. Tussen 28 februari en 1 juni 2011 zal de subsidie opnieuw opengesteld worden voor aanvragen. Momenteel ligt het concept werkprogramma 2011 ter goedkeuring voor bij het Europees Parlement. In het werkprogramma worden de doelen, verwachte uitkomsten en impact van de nieuwe subsidieronde uiteengezet. Het nieuwe CIP ICT PSP heeft een directe link met de prioriteiten uit de Digitale Agenda.</p> <p>Van de vijf genoemde thema's voor 2011 is met name het 4e thema "ICT for Innovative government and public services" relevant vanuit het blikveld van standaardisatie en interoperabiliteit. Binnen dit thema komt financiering beschikbaar voor één of meerdere pilots die het gebruik van:</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ Service Oriented Architectures and Cloud Computing in het domein van e-overheid testen (maximaal 5 miljoen € per pilot), ◆ één pilot op het terrein van elektronische identificatie en authenticatie (maximaal 8 miljoen €), ◆ en één pilot voor een IPv6 upgrade van e-overheid infrastructuur (maximaal 3 miljoen €). <p>De genoemde bedragen zijn op basis van cofinanciering van minimaal 50 %.</p> <p>Na goedkeuring van het werkprogramma door het Europees Parlement zal een formele "Call for Proposals" gelanceerd worden waarin de procedure voor het indienen van voorstellen wordt uiteengezet. In het werkprogramma staan alvast een aantal voorwaarden voor deelname opgesomd. De verwachting is dat de eerste projecten begin 2012 van start kunnen gaan.</p>
14	eGovernment Actionplan – e-overheidscentra	<p>Eénloketten van de 'tweede generatie' moeten als volwaardige e-overheidscentra fungeren, buiten de eisen en gebieden waarin de dienstenrichtlijn voorziet.</p>

#	Ontwikkeling	Beschrijving
	gebaseerd op de dienstenloketten (dienstenrichtlijn)	
15	EBIF	<p>EBIF, het eBusiness Operability Forum van CEN, is opgericht in 2005 als Europees platform voor strategisch overleg over interoperabiliteit in eBusiness. Onder de deelnemers zijn IT-leveranciers, eindgebruikers, vertegenwoordigers van MKB, overheden, de Europese Commissie, standaardisatie-organisaties en consortia. Voorzitter is Peter Potgieser van RBS. De taak en doelstelling van EBIF zullen volgens voorstel van NEN worden ondergebracht in de nieuwe op te richten Technische Commissie eBusiness van CEN. In maart 2011 heeft NEN een herzien voorstel voorgelegd aan CEN, nadat in 2010 een eerste voorstel door de leden was afgewezen. In juni 2011 zullen de leden van CEN een besluit nemen over de installatie van een nieuwe Technische Commissie voor eBusiness.</p> <p>EBIF heeft in 2008 een rapport uitgebracht over de convergentie van UN/CEFACT OASIS/UBL en CEN-BII.</p>
16	Aanwijzing lidstaten (Digitale Agenda) eGovernment	De EC stelt in de Digitale Agenda (onder kernactie 16) dat lidstaten overheidsdiensten volledig interoperabel moeten maken, het dienstenloket (dienstenrichtlijn) moet functioneren als een volledig operationeel e-overheidscentrum, verdergaand dan juridisch is gesteld in de dienstenrichtlijn. Een gezamenlijke lijst van geprioriteerde ('key') grensoverschrijdende publieke diensten zal worden opgesteld.
17	ICT standardisation work programme EC 2010-2013	<p>Vanuit haar DG <i>Enterprise and industry</i> doet de Europese Commissie een uitnodiging aan de drie ESO's ETSI, CEN en CENELEC om met voorstellen te komen in reactie op haar meerjarig <i>ICT Standardisation work programme</i>. Dit programma is de uitkomst van een brede consultatie van alle DG's, met een prioriteitstelling die is gebaseerd op lopende regelgeving en actuele beleidslijnen. Voorstellen van de ESO's kunnen gedurende de gehele looptijd worden ingediend en kunnen leiden tot mandaatfinanciering.</p> <p>Het werkprogramma 2010-2013 omvat een veertiental domeinen, waarvan één gericht is op horizontale activiteiten: Domein 1a: <i>eHealth</i> Domein 1b: <i>Standardisation in the field of regulated medicinal products</i> Domein 2: <i>eInclusion</i></p>

#	Ontwikkeling	Beschrijving
		<p>Domein 3: <i>Intelligent transport</i> Domein 4: <i>RFID</i> Domein 5: <i>Electronic signatures</i> Domein 6: <i>eInvoicing</i> Domein 7: <i>eSkills and eLearning</i> Domein 8: <i>ICT for sustainable growth</i> Domein 9: <i>Internet of things</i> Domein 10: <i>ePublishing</i> Domein 11: <i>eSecurity</i> Domein 12: <i>eBusiness</i> Domein 13: <i>eGovernment</i> Domein 14: <i>Support to standards implementation</i></p> <p>Het is in principe aan de ESO's om dit programma vanuit een autonome positie te vullen met concrete standaardisatie-activiteiten – de EC kan slechts mandateren, niet verplichten. Voorstellen komen in de meeste gevallen vanuit bestaande Technische Commissies, maar kunnen ook door marktpartijen via "het systeem" worden ingediend. Over de precieze invulling komt in de komende maanden meer duidelijkheid.</p>
18	Review of the European Standardisation System COM(2009)324 (Mededeling) COM(2008)133 (Witboek)	<p>De Europese Commissie wil de instanties die informele ICT-normen ontwikkelen, beter in het EU normalisatiesysteem integreren. De Commissie wil ook een platform voor alle belanghebbenden bij ICT-normalisatie creëren met het oog op het voeren van een beleidsdialoog. Verder wil de Commissie aandacht schenken aan andere aspecten (bijvoorbeeld interoperabiliteitstests, toegang tot normen en intellectuele eigendomsrechten) om de snelle invoering van normen mogelijk te maken.</p> <p>De Commissie zal beleidsvoorstellen doen over o.a. de mogelijke herziening van Beschikking 87/95/EG van de Raad over ICT-normalisatie. In 2010 zal de Commissie een aanbeveling publiceren. Verder komt de Commissie met een uitgebreid actieplan voor verdere verbetering van standaardisatie op Europees niveau.</p> <p><i>"Naar een grotere bijdrage van normalisatie aan innovatie in Europa"</i></p>

#	Ontwikkeling	Beschrijving
		<p>In de EU-strategie voor groei en werkgelegenheid merken de Commissie en de Raad van de Europese Unie normalisatie aan als een essentieel instrument om innovatie te bevorderen. Deze mededeling schenkt vooral aandacht aan de vraag hoe normalisering een grotere bijdrage aan innovatie en concurrentievermogen kan leveren. De mededeling gaat in op de belangrijkste uitdagingen, formuleert concrete doelstellingen voor normalisering en het gebruik van normen en geeft een overzicht van de lopende werkzaamheden en de voorgestelde maatregelen die door de belanghebbenden en de Commissie moeten worden genomen.</p> <p>Rapport van het Expert Panel for the Review of the European Standardisation System (EXPRESS): <i>Standardisation for a competitive and innovative Europe: a vision for 2020 (2010)</i>. Frans Vreeswijk (Philips, ook voorzitter NEC) was op persoonlijke titel lid van het Expert Panel. In het review panel o.a. Jaap Wansbeek (EZ). NEN reageert via CEN/CENELEC, onder andere op de openbare enquête in 2010.</p>
19	Malmö Declaration	<p>De Malmö declaration is de uitkomst van de ministeriële eGovernment bijeenkomst in 2009. De Malmö declaration geeft een raamwerk voor de verdere ontwikkeling van de informatiesamenleving en daarmee eGovernment. Alle lidstaten hebben de verklaring ondertekend.</p> <p>De verklaring kent een viertal prioriteitsgebieden:</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ <i>“Citizens and businesses are empowered by eGovernment services designed around users’ needs and developed in collaboration with third parties, as well as by increased access to public information, strengthened transparency and effective means for involvement of stakeholders in the policy process;</i> ◆ <i>Mobility in the Single Market is reinforced by seamless eGovernment services for the setting up and running of a business and for studying, working, residing and retiring anywhere in the European Union;</i> ◆ <i>Efficiency and effectiveness is enabled by a constant effort to use eGovernment to reduce the administrative burden, improve organisational processes and promote a sustainable low-carbon economy;</i> ◆ <i>The implementation of the policy priorities is made possible by appropriate key enablers and legal and technical preconditions.”</i> <p>De realisatie van de Malmö declaration leunt sterk op de realisatie van gegevensuitwisseling en interoperabiliteit over de</p>

#	Ontwikkeling	Beschrijving
		grenzen van de lidstaten heen.
20	Granada Declaration	<p>De Granada declaration is de uitkomst van een informele vergadering van de ministers verantwoordelijk voor de Information Society policy, onder voorzitterschap van Spanje en in aanwezigheid van Eurocommissaris Kroes.</p> <p>De Granada verklaring doet uitspraken over: Infrastructuur, geavanceerd gebruik van het open Internet, veiligheid en vertrouwen, rechten van de digitale gebruiker, de digitale Interne Markt, e-overheidsdiensten, versterken van de concurrentiekracht van Europese ICT sector (en de Internationale positie van de Digitale agenda - internet Governance).</p>
21	Europese Interoperabiliteitsstrategie (EIS) en Europees Interoperabiliteitskader v2 (EIF)	<p>Het EIS erkent drie activiteitsgebieden: Trusted information exchange; Interoperability architecture and Assessment of the ICT implications of new EU legislation.</p> <p>Het EIF v2 is de opvolger van EIF v1 en is nu formeel vastgesteld. De Europese Commissie geeft in de Digitale agenda aan dit in 2010 te willen doen. Het EIF is een aanvulling op nationale interoperabiliteitsraamwerken met als doel het mogelijk maken van Pan Europese e-overheidsdiensten. Lidstaten worden opgeroepen in de Digitale Agenda (onder key action 5) om het EIF in 2013 op Nationaal niveau toe te passen. Het EIF v2 gaat onder andere in op: de dimensies van interoperabiliteit (politiek, juridisch, organisatorisch, semantisch en technisch); principes voor de ontwikkeling van elektronische diensten; Open Standaarden en Open Source; en biedt een 'Generic Public Services Conceptual Model'.</p> <p>Rondom de open standaarden paragraaf van het EIF v2 is veel discussie. De definitie van open standaard is in de conceptversie van het EIF opgerekt waardoor mogelijk ook proprietary standaarden onder de definitie passen. In een open brief dringen de CIO's van verschillende lidstaten, waaronder Nederland (Kees keuzekamp Min BZK, directie DRI), aan op een strikte definitie van een <i>volledig</i> open standaard en het belang van een toekomstig, bewezen open standaarden beleid.</p>
22	Geplande Communicatie (2011) "use standards to promote efficiency and reduce lock-in"	<p>Met deze communicatie wil de Europese Commissie publieke entiteiten helpen het verband tussen ICT standaardisatie en publieke aanbestedingen beter te waarderen. Dit moet leiden tot verhoogde efficiëntie en meer concurrentie verminderde 'vendor lock-in' (afhankelijkheid van één of enkele leveranciers).</p>
23	ISA programma	<p>Onder DG IT is het ISA programma opgehangen. Het programma is het vervolg op het IDABC programma dat tot 2010 de uitwisseling van gegevens tussen lidstaten, burgers en bedrijven bevorderde. <i>Interoperability Solutions for European Public</i></p>

#	Ontwikkeling	Beschrijving
		<p><i>Administrations</i> (ISA) richt zich specifiek op oplossingen voor de elektronische barrières (eBarriers) die Europese grensoverschrijdende publieke dienstverlening moeilijk maken. Het programma wordt door de lidstaten aangestuurd en is gebasseerd op een (Europese) Raad en Parlementsbeslissing. Het programma houdt zich bezig met: Veilige informatie uitwisseling, Interoperabiliteit en architectuur (waaronder het onderhoud va infrastructuur), het vaststellen van de ICT impact van nieuwe regelgeving en het delen van <i>best practices</i>. Het EIS, EIF v2 worden onder ISA ontwikkeld.</p> <p>Het ISA programma noemt in een concept de ambitie om in 2011 te werken aan een gezamenlijke Europese interoperabiliteits architectuur.</p> <p>In de ISA stuurgroep is Nederland in ieder geval vertegenwoordigd door het Ministerie van BZK, directie DRI. Individuele activiteiten met belang voor dit onderzoek, zijn apart opgenomen.</p>
24	Aanwijzing lidstaten: In 2013 commitments op het gebied van Interoperabiliteit uit de Malmö en Granada verklaringen hebben ingevoerd.	In de Digitale Agenda worden lidstraten aan de afspraken in deze twee verklaringen herinnerd. De interoperabiliteitsafspraken worden gedekt door de overige beschreven ontwikkelingen en spitsen zich toe rondom: EIF, ISA, eID, eProcurement, e-facturen en e-betalen.
25	The OASIS eGovernment Member Section (eGov MS)	<p>OASIS eGov MS beoogt een internationaal discussieplatform te zijn voor het gebruik van open standaarden in de publieke sector. Als 'key objectives' wordt de volgende omschrijving gegeven:</p> <p>To promote the adoption and implementation of open standards that facilitate interoperability within and between government agencies and all of their stakeholders.</p> <p>To stimulate the sharing of best practices and examination of use cases concerning the delivery of eGovernment services, bringing together all jurisdictions of public administrations with other OASIS constituencies – enterprises, technology vendors, research and academia and ICT professionals, wherever they are.</p> <p>To promote interoperability and the implementation of open standards for transformational government.</p> <p>To develop eGovernment guidelines that could add value by focusing on use cases and specific requirements at different jurisdictions of public administration in countries from varying levels of economic and technological development.</p>

#	Ontwikkeling	Beschrijving
		<p>To create a platform for a series of activities focused on stimulating more inclusive, citizen-centred and shared solutions for Transformational Government.</p> <p>To discuss, scope and if needed initiate additional standardization projects within OASIS.</p> <p>De Belastingdienst is lid van OASIS eGov MS.</p>
<p>Financieel</p> <p>Dit dossier betreft ontwikkelingen in de bancaire sector die van belang kunnen zijn voor het Forum en College. Het dossier is sectoraal van aard en de meeste ontwikkelingen zijn goed belegd.</p>		
26	<p>Financiële berichten ISO 20022</p> <p>ISO/TC 68</p>	<p>ISO/TC 68 Financial services houdt zich van oudsher bezig met technische standaardisatie ten behoeve van het bankwezen. De laatste jaren begeeft de TC zich meer op het terrein van gegevensuitwisseling, dienstdefinities en semantiek. De TC speelt naast ISO/TC 154 en UN/CEFACT een belangrijke rol in de internationale standaardisatie in de financiële sector.</p> <p>Enige tijd geleden is een nieuwe methode voor het ontwikkelen van elektronische berichten ten behoeve van het faciliteren van de opeenvolgende stappen in bedrijfsprocessen ontwikkeld: In 2005 heeft ISO/TC 68 de norm ISO 20022 'Universal Financial Industry message scheme' gepubliceerd. Deze norm beschrijft een werkmethode. Een van de eerste toepassingen van ISO 20022 betreft de standaardisatie van het (inter-)nationale interbancaire financiële berichtenverkeer ten behoeve van het uitvoeren van betalingen. Deze ontwikkeling heeft, mede door de harmonisatie van het Europese betalings- en effectenverkeer (de SEPA is op de toepassing van ISO 20022 berichten gebaseerd) de actieve belangstelling van de Nederlandse normcommissie. Inmiddels zijn de eerste XML berichtenstandaarden vastgesteld en gepubliceerd. Ze zijn toegankelijk gemaakt op de site: www.iso20022.org.</p>
27	Single European Payment Area (SEPA)	<p>Het doel van de mededeling en richtlijn SEPA is om in Europa één 'betaalmarkt' te creëren waarin eurobetalingen, credit transfert (SCT) (giro of overschrijving), direct debit (SDD) (incasso / domiciliëringen) en betaalkaarten overal op vergelijkbare wijze zullen functioneren, zowel binnenlands als grensoverschrijdend. In november 2009 treedt de richtlijn in werking. Naar aanleiding van een evaluatie zijn enkele wijzigingen aangebracht. Deze behelzen o.a. minder rapportageverplichtingen en meer mogelijkheden voor automatische incasso.</p> <p>In 2010 zal de Europese Commissie met voorstellen komen om SEPA verder te brengen. In de Digitale Agenda verbindt de</p>

#	Ontwikkeling	Beschrijving
		Europese Commissie aan SEPA ook het ondersteunen van de totstandkoming van een "Interoperable eInvoicing Framework" (key action 2 digitale agenda). (Zie ook eFactureren)
Gegevensbeheer Dit dossier is belegd bij BZK en het Nationaal Archief.		
28	ISO/TC 46 Records management	<p>NEN ISO 15489 definieert eisen voor het opzetten van archiefsystemen. Deze norm wordt veel toegepast in Nederland, staat in de Baseline Informatiehuishouding en is in het Nederlands vertaald.</p> <p>De eisen aan recordmanagement in NEN ISO 15489 wordt momenteel aangevuld met een normserie (ISO 30300) gericht op het management en op het positioneren van het recordsmanagement op het niveau van managementsystemen, waardoor het archiefbeheer kan worden ingepast in het kwaliteitsbeheer, informatiebeveiliging, milieubeheer, etc.</p> <p>De normen voor informatiebeheer en archivering hangen nauw samen met de normen voor metadatatypegevenschema's (NEN-ISO 23081-1 en 23081-2)</p> <p>Daarnaast zijn er algemene ontwikkelingen met betrekking tot managementnormen. De Normcommissie Informatie- en archiefmanagement van NEN werkt aan een Nederlandse Praktijkrichtlijn (NPR) voor het gecombineerd toepassen van de NEN ISO 27001, NEN ISO 9001 en NEN IOS15489-1.</p> <p>Via onder andere ISO/TC 46 houdt de normcommissie aansluiting met gerelateerde activiteiten zoals van de Library of Congress, Dublin core etc.</p> <p>Van belang worden de normen ISO 30300 Management system for records en 30301 Management system for records – Requirements.</p> <p>Daarnaast worden door de NEN-commissie Informatie- en archiefmanagement ook NEN-normen gemaakt. Van belang is de NEN 2082 <i>Eisen voor functionaliteit van informatie- en archiefmanagement in programmatuur</i>. Deze norm is oa. opgenomen in de <i>Baseline Informatiehuishouding Rijksoverheid</i>. De hiervoor genomede NPR-2083 <i>Geïntegreerde toepassing van ISO-</i></p>

#	Ontwikkeling	Beschrijving
		<p>en ISO/IEC-normen in de informatiehuishouding. Verder wordt er gewerkt aan een Taxonomie voor documenttypen (NEN 2084) die hopelijk in 2011 wordt gepubliceerd.</p> <p>Er zijn meer organisaties die standaarden ontwikkelen voor Informatie- en archiefmanagement, bijv. ICA. ICA heeft enkele van haar normen via de fast-track bij ISO ondergebracht, de ISO 16175-serie.</p>
<p>Geo-informatie Dit dossier is sectoraal van aard, en lijkt goed belegd (VROM/ Geonovum).</p>		
29	INSPIRE	<p>INSPIRE beoogt een verbetering van de beschikbaarheid, kwaliteit, toegankelijkheid en uitwisselbaarheid van geo-informatie binnen en tussen de Europese lidstaten. INSPIRE is een kaderrichtlijn, waarvan de concrete invulling en detaillering de komende jaren in overleg tussen lidstaten en de Europese Commissie plaatsvindt. Verschillende Nederlandse organisaties participeren hier actief in. Het Ministerie van VROM heeft de richtlijn INSPIRE omgezet in een nationale wet, die in mei 2009 van kracht is geworden.</p> <p>Binnen de comitologie van INSPIRE wordt onder andere gewerkt aan de realisatie van standaarden op het gebied van metadatering (afgerond) en gegevensuitwisseling. Er zijn ca. 30 datasets in Nederland waarop de INSPIRE richtlijn betrekking heeft. Geonovum voert voor het Ministerie van VROM het programmamanagement uit van de realisatie van INSPIRE in Nederland en werkt daarbij samen met het veld.</p>
30	ISO/TC 211 CEN/TC 287	<p>ISO/TC 211 <i>Geographic information / Geometrics</i> en CEN/TC 287 <i>Geographic information</i> zijn, met een grotendeels gedeeld werkprogramma, gericht op normering van digitale geografische informatie</p> <p>Geonovum participeert actief in het werk van beide TC's en OGC.</p>
<p>Justitie Dit dossier is sectoraal van aard en in de Nederlandse sector goed belegd.</p>		
31	eJustice programma (actieplan)	<p>e-Justitie heeft tot doel het gebruik van nieuwe informatietechnologieën op het gebied van justitie te ontwikkelen. Er zal een Europees portaal opgezet worden om de toegang tot Europese informatie en procedures te vergemakkelijken. Verder zullen concrete initiatieven verwezenlijkt worden om elektronische communicatie tussen gerechten tot stand te brengen, sommige</p>

#	Ontwikkeling	Beschrijving
		<p>Europese procedures op afstand af te wikkelen of het gebruik van videoconferenties te bevorderen. Verder wordt er gewerkt aan een elektronisch Europees betalingsbevel.</p> <p>Nederland neemt samen met vijf andere lidstaten deel aan het pilotproject van het e-Justitie portaal, waarmee de insolventieregisters van deze landen met elkaar verbonden worden. Ook zal Nederland op korte termijn deelnemen aan de pilot waarin gegevens uit strafregisters kunnen worden uitgewisseld en zal zich inzetten om het grensoverschrijdende gebruik van videoconferenties te bevorderen.</p>
32	eJustice Services Large Scale Pilot: e-Codex	In 2010 is een grootschalige e-Justice pilot gestart, e-CODEX genaamd. Het doel van deze pilot is het ontwikkelen van bouwstenen die de werking van grensoverschrijdende processen binnen het werkveld van justitie ondersteunen. Er zal gewerkt worden op een aantal verschillende terreinen, van elektronische identificatie tot document standaarden e-CODEX zal zich voornamelijk richten op bestaande oplossingen in de lidstaten; er zal geen nieuw pan-Europees systeem ontwikkeld worden maar er in plaats daarvan staat de interoperabiliteit tussen de diverse nationale systemen. Daarbij wordt voortgeborduurd op best-practices en ervaringen uit het werkveld van zowel e-Justice als de e-overheid. Bij deze pilot zal hecht worden samen worden gewerkt met de pilot STORK. Het Nederlandse Ministerie van Justitie is deelnemer van de pilot (Ernst Steininga).
33	CEN/WS METALEX	CEN Workshop METALEX. MetaLex is een XML-berichtenstandaard voor de opmaak van juridische brondocumenten. De standaard is medeontwikkeld door de UvA en de Belastingdienst, in het kader van het E-POWER IST project. In 2008 is een herziene versie verschenen, mede geschreven door Alexander Boer, Rinke Hoekstra, Emile de Maat en Erik Hupkens van de UVA. Over een vervolg (METALEX 3) wordt gesproken. NEN verzorgde het secretariaat van CEN/WS METALEX.
<p>Mobiliteit</p> <p>Dit dossier is relevant vanwege standaardisatie-ontwikkelingen voor beprijzing (ABvM) en eCall en daarmee samenhangende – meer generieke – eisen aan toegang, privacy, informatie-uitwisseling met hulpdiensten, en facturering. Dit dossier is grotendeels sectoraal van aard (transportsector) en voor het overige goed belegd (V&W, RWS).</p>		
34	eCall	CEN/TC 278 Road Transport and Traffic Telematics, WG 15 eCall. Secretariaat van CEN/TC 278 wordt gevoerd door NEN,

#	Ontwikkeling	Beschrijving
	CEN/TC 278 ETSI TC ITS Large scale pilot	<p>Jelte Dijkstra. ETSI/TC Intelligent Transport Systems (ITS) voor communicatieaspecten.</p> <p>Belangrijkste onderwerpen van standaardisatie: <i>high level application protocol, message sets en service levels</i> (test suite specifications). Noot: De Europese Commissie stelt in 2010-2013 ICT Standardisation Work Programme: <i>The field is not limited to the eCall inside the vehicles but to any emergency Call from any Communications device, e.g., PSTN fixed phones and VoIP phones.</i></p> <p>Coördinator van werk in zowel CEN als ETSI: Bob Williams (UK), zelfstandig consultant. <i>Emergency communications</i> wordt genoemd in het 2010-2013 ICT Standardisation work programme van de Europese Commissie (domein 3). Deelname vanuit Nederland: TNO heeft belangstelling. Volvo/NedCar neemt voorlopig deel via Frankrijk.</p> <p>De Europese Commissie heeft in het kader van het CIP PSP ICT onderzoeksprogramma een large scale pilot uitgeschreven op het gebied van eCall.</p>
35	<i>Electronic Fee Collection</i> (EFC) CEN/TC 278	<p>CEN/TC 278 Road Transport and Traffic Telematics, WG 1 EFC.</p> <p>CEN heeft een omvangrijk mandaat van de Europese Commissie om aan de EETS-Richtlijn (EETS = European Electronic Tolling System) technische invulling te geven. Standaarden voor informatie-uitwisseling in dit kader betreffen aspecten als inning, identificatie, vertrouwen.</p> <p>Secretariaat van CEN/TC 278 wordt gevoerd door NEN, Jelte Dijkstra.</p> <p>ETSI/TC Intelligent Transport Systems (ITS) richt zich voornamelijk op communicatie-aspecten van ITS-standaarden.</p> <p>EFC wordt genoemd in het 2010-2013 ICT Standardisation work programme van de Europese Commissie (domein 3).</p>
36	Richtlijn 2010/40/EU	<p>In 2010 is Richtlijn 2010/40/EU van kracht geworden. Deze Richtlijn biedt een beleidskader voor de invoering van intelligente transportsystemen.</p>

#	Ontwikkeling	Beschrijving
Onderwijs (standaardisatie ten behoeve van het) Dit dossier is sectoraal van aard. NTA 2035 E-portfolio NL staat op de lijst met Open standaarden – pas toe of leg uit.		
37	eLearning ePortfolio CEN/WS Learning Technologies CEN/TC 353 CEN/WS <i>Learning Tec.</i> ISO/IEC JTC 1/SC 36	<p>Normcommissie 381036 eLearning van NEN heeft <i>E-portfolio NL - The exchange of e-portfolios using an application profile based on the IMS ePortfolio</i> ontwikkeld.</p> <p>Vervolgstappen zijn in voorbereiding voor de ontwikkeling van normen voor leerlingdossiers (DOD, ELD), verzuimregistratiegegevens, etc. Op dit laatste terrein is een eerste stap gezet met NTA 2032 (Edex). Omdat deze afspraken overlappen in gegevens en in hun streven deze gegevenssets te standaardiseren gaat de commissie een overzicht maken van standaarden die in Nederland worden ontwikkeld en gebruikt om te kunnen beoordelen bij welke initiatieven de Nederlandse normcommissie wil aansluiten.</p> <p>In de nabije toekomst zijn ontwikkelingen te verwachten rond Leermanagementsystemen, waarin normeringsinitiatieven op het gebied van content (metadatering, navigatie door content), leerlingregistratie (portfolio's, leerlingvolgsystemen) en competentieassessment (EVCs, QTI) en het organiseren van leerkanalen over schoolorganisaties of bedrijven heen een rol spelen. De commissie zal hierin niet zelf initiatieven ontplooiën, maar internationale initiatieven volgen, zowel in het landenmodel (CEN, ISO/IEC) als het expertmodel (IMS-Educause, IEEE)</p> <p>NTA 2035 E-portfolio NL staat op lijst Forum. Er wordt momenteel bij NEN gewerkt aan een revisie. Er zijn internationaal (JTC 1/SC 36) ontwikkelingen op het gebied van E-portfolio's.</p>
Privacy (incl. RFID en Internet of Things) Privacy en het daaraan verbonden doelbindingsprincipe, is een belangrijk aspect van de wettelijke basis voor informatie-uitwisseling en dataretentie. Dit dossier is in beweging. Het dossier is goed belegd; voor een volgende rapportage wordt een verkenning overwogen, afhankelijk van ontwikkelingen.		
38	Herziening Privacy Richtlijn	Om het vertrouwen in online economie te bevorderen heeft de Europese Commissie vastgesteld dat privacy en veiligheid van de consument van groot belang zijn. In dit kader is een herziening van de privacyrichtlijn voorzien voor 2011. Deze herziening richt zich op een verdere versterking van consumentenrechten en het vertrouwen van de consument.

#	Ontwikkeling	Beschrijving
39	RFID CEN/TC 225 ISO/IEC JTC 1/SC 31	<p>De Europese, en in nog sterkere mate de internationale, standaardisatie van RFID is van oudsher zeer technisch georiënteerd (CEN/TC 225, ISO/IEC JTC 1 SC 31).</p> <p>De Europese Commissie heeft op 2009-05-12 een aanbeveling gepubliceerd waarin RFID wordt omschreven als een technologie die een belangrijke motor kan zijn voor de Europese economie. Er wordt in de Europese aanbeveling nadrukkelijk ingegaan op de noodzaak om de zorgen om privacy en beveiliging weg te nemen. RFID hangt als technologie sterk samen met het concept <i>the Internet of things</i>, waarin privacy-aspecten een belangrijke rol spelen.</p> <p>Het standaardisatiemandaat voor RFID van de Europese Commissie heeft een technisch karakter. Standaardisatie zal waarschijnlijk gericht zijn op het wegnemen van vermeende mogelijke inbreuk op de persoonlijke levenssfeer bij het gebruik van RFID. Organisaties als NXP, NEDAP en GS1 Nederland hebben aangegeven in die discussie te willen participeren. NEN voert het secretariaat van CEN/TC 225 <i>Automatic identification and data capturing</i>. RFID is één van de domeinen (domein 4) in het 2010-2013 ICT Standardisation work programme van de Europese Commissie.</p>
40	CEN/WS DPP	CEN/WS Data Protection and Privacy (WS/DPP) richt zich voornamelijk op ondersteuning – met managementstandaarden – van de implementatie van de Privacy richtlijn. WS DPP zal ook betrokken zijn bij het werk aan privacy-aspecten van RFID, onder Mandaat M/436
41	ISO Privacy Steering Committee	<p>ISO heeft in 2008 een Task Force opgericht om te onderzoeken hoe ISO-normen kunnen bijdragen aan een beleid voor bescherming van gegevens die personen kunnen identificeren (personally identifiable information). Dit in verband met de snel veranderende manieren waarop personen privégegevens beschikbaar stellen om toegang te krijgen tot zowel persoonlijke als publieke geautomatiseerde diensten en in verband met de snel veranderende manieren waarop deze informatie gebruikt wordt.</p> <p>Uit een eerste inventarisatie blijkt dat meerdere ISO-commissies op verschillende niveaus aan normen werken waarin privacy een rol speelt.</p> <p>Naar aanleiding van deze inventarisatie zijn de volgende aanbevelingen gedaan.</p> <ul style="list-style-type: none"> — ISO moet de verschillende activiteiten rond normen voor Privacy met elkaar in contact te brengen.

#	Ontwikkeling	Beschrijving
		<ul style="list-style-type: none"> — Om beter te kunnen samenwerken, moet een gemeenschappelijk vocabulaire gemaakt worden. — Er moet een overzicht komen van ISO-documenten en -projecten mbt privacy. — De ontwikkelingen op het gebied van privacy verschillen per jurisdictie. Om ISO-normen waarin in privacy een rol speelt, bruikbaar te maken/houden moet hier rekening mee worden gehouden. — Hoewel er grote verschillen zijn tussen de verschillende nationale en internationale afspraken rond privacy kan een overkoepelende ISO-norm leiden tot meer eenheid tussen ISO-normen. — Een overkoepelend raamwerk van basis privacynormen is gewenst, waar sectorspecifieke normen gebruik van kunnen maken. <p>In 2009 is de ISO Privacy Steering Committee opgericht om aan deze actielijnen invulling te geven.</p>
42	Article 29 Data Protection Working Party	<p>Het doel is:</p> <ul style="list-style-type: none"> -To provide expert opinion from member state level to the Commission on questions of data protection. -To promote the uniform application of the general principles of the Directives in all Member States through co-operation between data protection supervisory authorities. -To advise the Commission on any Community measures affecting the rights and freedoms of natural persons with regard to the processing of personal data and privacy. -To make recommendations to the public at large, and in particular to Community institutions on matters relating to the protection of persons with regard to the processing of personal data and privacy in the European Community. <p>Het CBP is vertegenwoordigd in deze groep.</p>
<p>Semantiek</p> <p>Semantische interoperabiliteit is een belangrijk onderdeel van informatie-uitwisseling. Semantiek is belangrijk maar in sterke mate generiek onderwerp. Hier worden generieke ontwikkelingen (methodologie) gesignaleerd. In de verkenningen en adviezen in dit rapport zullen, waar herkend, aspecten van semantiek aan de orde komen.</p>		
43	Semantiek Semantic Web	<p>De ontwikkeling van het <i>semantic web</i>, die voornamelijk plaatsvindt binnen W3C, is in feite een verzameling deelontwikkeling op het gebied van ontologie, semantiek, metadata en – op het hoogste niveau – <i>agents</i>. Een aantal van die ontwikkelingen is domeinspecifiek, en kunnen ook als zodanig daar geïdentificeerd worden (bijvoorbeeld eGovernment). Het semantic web zal</p>

#	Ontwikkeling	Beschrijving
	ISO/TC 184	<p>steunen op een aantal bestaande en toekomstige standaarden:</p> <ul style="list-style-type: none"> — Algemene standaarden: XML, Unicode, Web Architecture (URI) — W3C SW-standaarden: RDF, RDF Schema, OWL, SPARQL — Onderweg: Rule Interchange Format (RIF), Semantic Web Rule Language (SWRL) — Toekomstig: Cryptografie, Proof, Trust <p>In ISO TC 184 <i>Automation systems and integration</i> wordt gewerkt aan de ontwikkeling van open standaarden voor architecturen en generieke raamwerken voor interoperabiliteit. Deze raamwerken moeten een fundamentele rol spelen bij de uniforme en gestandaardiseerde uitwisseling van verschillende categorieën gegevens. De normalisatieactiviteiten richten zich op normen die betrekking hebben op zaken zoals lexicon (definities), woordenboeken (vertalingen), productcatalogi (classificaties, kenmerken en eigenschappen), objectenbibliotheken, modelleerconcepten, modelleertalen en universele datamodellen.</p> <p>Recentelijk is een nieuw <i>work item</i> gestart: ISO 15926-11 Gellish – RDF Binnen de normcommissie Industriële automatisering van NEN wordt gewerkt aan de toepassing van ISO 8000 'Data Quality' voor het Bouw Informatie Model (BIM).</p>
44	Onderzoek naar "Methodology for the development of semantic assets"	Semantische interoperabiliteit wordt door de EC in het Europese Interoperabiliteitsraamwerk (EIF) als prioriteitsgebied aangewezen. Het verschillend duiden van begrippen leidt tot het niet betekenisvol kunnen uitwisselen van informatie. Doel van het onderzoek is om de stand van zaken in kaart te brengen en door methoden de samenwerking tussen landen te bevorderen. De scope van het onderzoek is uitwisseling over (lands)grenzen en sectoren.
45	Semantische assets (<i>concept</i> ISA werkplan 2011)	Voor de website "Your Europe" – wordt gewerkt aan "semantic asset for national information portals facilitating content syndication"

#	Ontwikkeling	Beschrijving
<p>Toegankelijkheid</p> <p>Toegankelijkheid is grotendeels beschreven in de Webrichtlijnen zoals vastgelegd in het Besluit kwaliteit Overheidswebsites. De Webrichtlijnen staan op de lijst Open standaarden – pas toe of leg uit, evenals de WSRP. Doorontwikkeling van de Webrichtlijnen vallen buiten de scope van het onderzoek – het is geen internationale ontwikkeling. Nieuwe ontwikkelingen op het gebied van WSRP, en andere relevante ontwikkelingen op het gebied van toegankelijkheid worden signaleerd.</p>		
46	WSRP	<p><i>Web Services for Remote Portlets</i> (WSRP) is een OASIS-standaard die het eenvoudiger maakt voor een dienstverlener een (keten)portaal in te richten met behulp van webtoepassingen van verschillende (keten)organisaties.</p> <p>De Europese Commissie heeft aan CEN, CENELEC, ETSI mandaat gegeven (Mandate M/376 European accessibility requirements) om toegankelijkheidsstandaarden te ontwikkelen voor gebruik bij de openbare aanbesteding van ICT-producten en –diensten.</p>
47	Web Accessibility Initiative (WAI)	<p>W3C is van oudsher zeer actief op het gebied van toegankelijkheid. De belangrijkste ontwikkelingen spelen zich af binnen het Web Accessibility Initiative (WAI). De laatste ontwikkelingen betreffen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - een nieuwe technische specificatie voor WAI-ARIA ("Accessible Rich Internet Applications") - een nieuw ontwerp van de ATAG ("Authoring Tool Accessibility Guidelines"), momenteel in versie 2.0 - een nieuw ontwerp van de UAAG ("User Agent Accessibility Guidelines"), momenteel in versie 2.0, met bijbehorende implementatierichtlijn. <p>Het kerndocument WCAG ("Web Content Accessibility Guidelines") beschrijft hoe web content toegankelijk gemaakt kan worden voor mensen met een functiebeperking. Versie 2.0 dateert uit 2008. W3C adviseert om WCAG 2.0 te gebruiken in plaats van WCAG 1.0. WAI bereidt momenteel de ontwikkeling voor van educatief materiaal, om webontwikkelaars te ondersteunen bij de implementatie van WCAG.</p> <p>Recentelijk is een Nederlandse versie verschenen van de WCAG.</p>

#	Ontwikkeling	Beschrijving
48	eAccessibility - Web Richtlijnen COM(2008)804	eAccessibility staat voor het slechten van technische barrières en problemen die mensen met beperkingen (mensen met zintuiglijke, motorische en cognitieve beperkingen) ervaren als ze op gelijke voet willen deelnemen aan de informatiemaatschappij. In 2011 wordt waarschijnlijk een actieplan gepresenteerd over dit onderwerp met voorstellen om ervoor te zorgen dat websites van overheden en voor publieke dienstverlening in 2015 volledig toegankelijk zijn.
49	eGovernment Action Plan- Toegankelijkheidsoplossingen	De Commissie zal de lidstaten ondersteunen bij de ontwikkeling van e-overheidsdiensten en bij het zorgen voor inclusiviteit en toegankelijkheid door: het via demonstratie ondersteunen van effectieve en concrete toegankelijkheidsoplossingen die voldoen aan de toepasselijke Europese en internationale normen wanneer deze beschikbaar zijn.
Veiligheid Dit dossier betreft gestandaardiseerde informatie-uitwisseling en semantiek rond maatschappelijke veiligheid.		
50	Maatschappelijke veiligheid ISO/TC 320	ISO/TC 320 <i>Societal security</i> bestrijkt een groot aantal onderwerpen, waaronder verbetering – door standaardisatie – van de informatie-uitwisseling bij rampen. NEN heeft de Nederlandse commissie "Maatschappelijke veiligheid" opgericht. Voornamelijk is er door gebrek aan "scoping" weinig concreet resultaat.
51	Verdrag van Prüm	Het Verdrag van Prüm regelt de samenwerking met betrekking tot bestrijding van terrorisme, grensoverschrijdende misdaad en illegale immigratie. In het bijzonder regelt het verdrag de gegevensuitwisseling rond DNA, vingerafdrukken, kentekenregistratie, persoons- en niet persoonsgebonden gegevens in het kader van grensoverschrijdende politieke samenwerking. Nederland heeft het verdrag op 20 februari 2008 aanvaard. Een onlangs gepubliceerd besluit van de Raad van de Europese Unie voert onderdelen van het Verdrag van Prüm in voor de gehele Unie.

#	Ontwikkeling	Beschrijving
52	Stockholm programma	<p>De invoering van het verdrag van Lissabon heeft grote gevolgen voor het gebied van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid. De prioriteiten voor de komende vijf jaar zijn terug te vinden in het Stockholmprogramma, wat gelanceerd werd in 2009. Het Actieplan, gepubliceerd in 2010, geeft de belangrijkste politieke prioriteiten weer om zo de ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid te verwezenlijken. Centraal in dit vijfjarenprogramma staat de burger en de bescherming van zijn rechten.</p> <p>Het Stockholmprogramma voorziet onder andere activiteiten op het gebied van: Een strategische agenda voor de uitwisseling van informatie, Cybercriminaliteit en netwerk- en informatiebeveiliging en identiteitsfraude.</p>
<p>Zorg Dit dossier is sterk sectoraal en bovendien goed belegd.</p>		
53	Health Informatics CEN/TC 251	<p>CEN/TC 251 is verantwoordelijk voor standaardisatie van medische informatica. Zij werkt hiervoor samen met ISO/TC 215. Samen met HL7 hebben de twee formele organisaties het Joint Initiative on SDO Global Health Informatics Standardization gevormd. Ontwikkelingen binnen HL7 vallen, zolang ze niet als basis dienen voor het werk van CEN of een andere in 2.1.2 genoemde organisatie, buiten de scope van het onderzoek.</p> <p>NEN verzorgt het secretariaat van CEN/TC 251. Voorzitter is Kees Molenaar, VWS Markt en consument.</p>
54	Grensoverschrijdende interoperabiliteit van elektronische recepten en patientgegevens (epSOS)	<p>epSOS (Smart Open Services for European Patients) voorheen bekend als S.O.S is een pilot van de Europese Commissie en bevat activiteiten aangaande "patient summary" and "ePrescription". 27 partijen uit twaalf landen doen mee. De pilot wordt gefinancierd vanuit het Competitiveness and Innovation Programme (CIP). De pilot loopt drie jaar vanaf 1 juli 2008. In deze pilot zit ook een elektronische identificatiecomponent.</p> <p>Vanuit Nederland wordt deelgenomen door het Ministerie van VWS, gedelegeerd aan NICTIZ.</p>

Bijlage A Verantwoording onderzoek

In deze bijlage wordt het onderzoek toegelicht. Achtereenvolgens worden de scope, de werkwijze en de wijze van presenteren toegelicht.

Scoping

In de voorbereidingsfase van het onderzoek is gebleken dat een dekkende en volledige scopebepaling en afbakening van het onderzoeksdomein zeer ingewikkeld is. De activiteiten van het Forum en College strekken zich uit in de breedte van het kabinetsbeleid. De te onderzoeken objecten zijn talrijk en de impact van ontwikkelingen niet altijd goed te overzien.

Stuurgroep, opdrachtgever en projectverantwoordelijken hebben een aantal criteria opgesteld om te bepalen of een ontwikkeling wel of niet binnen de scope is. Hierbij is vastgesteld dat – zeker in de beginfase van het onderzoek – bij die bepaling de intuïtie van de onderzoekers een zekere rol mag spelen. Door het doorlopen van een onderzoekscyclus, en de daarin aangebrachte evaluatiemomenten, wordt het instrument steeds verfijnder en zal intuïtie in toenemende mate plaatsmaken voor feitelijke relevantiebepaling aan de hand van de gestelde criteria. Die criteria worden in 2.1.2 nader genoemd.

Onderzoeksobject

Het gaat in dit onderzoek primair om de volgende onderwerpen:

- ◆ Standaarden op het gebied van *informatie-uitwisseling* die bevorderend zijn voor het beleid van het kabinet op het gebied van de verbetering van de overheidsdienstverlening door versterken van de interoperabiliteit tussen overheid onderling, overheid en burgers en overheid en bedrijven;
- ◆ Daarnaast *standaarden* waarmee het Kabinet rekening moet houden omdat ze een gevolg zijn van een beleid vanuit de Europese Commissie (Digitale agenda) dan wel omdat ze vanuit internationale gemeenschappen “over ons heen komen”. Hierbij worden in ieder geval ook de ontwikkelingen meegenomen over standaarden die op de lijsten van het Forum staan, waarover uitspraken zijn gedaan (UBL vs CII, WDO, SEPA) en die in behandeling zijn;
- ◆ Ontwikkelingen op het gebied van *semantische interoperabiliteit* (modellen, methoden).

Daarnaast worden ontwikkelingen meegenomen die binnen het afgebakende domein liggen (zie werkwijze) en, doordat zij voldoen aan de criteria ter toetsing, van belang lijken voor het

Forum.

Afbakening

De volgende gebieden vallen binnen de afbakening:

- ◆ Relevante activiteiten van standaardisatieorganisaties: ISO, CEN, UN CEFACT, ETSI, W3C, IEEE, IETF, OASIS, ECMA International, OMG;
- ◆ Activiteiten van door de Europese Commissie medegefinancierde Large Scale Pilots die gericht zijn op de bevordering van interoperabiliteit. Via deze projecten werkt de Europese Commissie, samen met lidstaten, aan de interoperabiliteit van een aantal voorzieningen door deze met onderzoeksgelden te stimuleren.
- ◆ Nieuwe EU regelgeving/richtlijnen ten aanzien van interoperabiliteit en harmonisatie. Hierbij wordt gekeken naar:
 - Generieke ontwikkelingen gerelateerd aan het e-overheidsbeleid van de Europese Unie, in het bijzonder de activiteiten van ISA (opvolger van het IDABC programma), DG INFOSOC en DGIT;
 - Sectorale (harmonisatie)ontwikkelingen met een generieke uitstraling. Hierbij kan gedacht worden aan ontwikkelingen zoals de dienstenrichtlijn, INSPIRE etc.. Hiervoor wordt in de breedte vinger aan de pols gehouden bij Europese ontwikkelingen. De werkplannen van de Europese Commissie, de wetgevingsplannen zijn hierin leidend.
 -

Criteria voor opname

De volgende criteria worden in eerste aanzet gehanteerd ter verfijning van de definitie van het onderzoeksobject:

- ◆ of de ontwikkeling infrastructureel van aard is en dus over sectoren heen van belang is;
- ◆ of de ontwikkeling raakt aan belangen van politiek-strategische aard en/of marktverhoudingen;
- ◆ of de ontwikkeling in Nederland een "eigenaar" kent;
- ◆ of de ontwikkeling relatie heeft met de interoperabiliteitsagenda waaronder de lijst open standaarden, en de Nederlandse (NUP) basisvoorzieningen;
- ◆ de te verwachten impact van de ontwikkeling in Nederland;
- ◆ Internationaal karakter.

Voorts zijn er technisch-inhoudelijke criteria te benoemen:

- of de ontwikkeling daadwerkelijk standaardisatie betreft en niet slechts technologische – of marktontwikkeling;
- of de ontwikkeling te maken heeft met één van de volgende inhoudsaspecten: interoperabiliteit, semantiek, standaardisatie-omgeving, authenticatie, identificatie, documentuitwisseling en –beheer en basisvoorzieningen.

Het gaat *niet* om de volgende onderwerpen:

- ◆ standaarden die niet gaan over informatie uitwisseling zoals eisen aan IT software;
- ◆ open source.

‘Formele’ en ‘informele’ standaardisatie

De internationale verkenning omvat zowel de ‘formele’ standaardisatie in ISO, CEN, UN CEFACT en ETSI, als de ‘informele’ standaardisatie in W3C, IETF, OASIS, ECMA International en OMG (zie ‘Afbakening’ hierboven). Dit onderscheid is noch voor de afbakening, noch voor de feitelijke verkenning van wezenlijk belang. Toch werd bij de eerste rapportage door de Stuurgroep opgemerkt dat de hoeveelheid informatie over ontwikkelingen bij de ‘informele’ standaardisatie geringer was dan verwacht. Bij deze tweede verkenning zijn daarom de ‘informele’ ontwikkelingen met speciale zorgvuldigheid onderzocht. Dit heeft wel meer, maar niet significant veel meer relevante informatie opgeleverd.

Ten aanzien van de ‘informele’ standaardisatie worden de volgende kanttekeningen geplaatst:

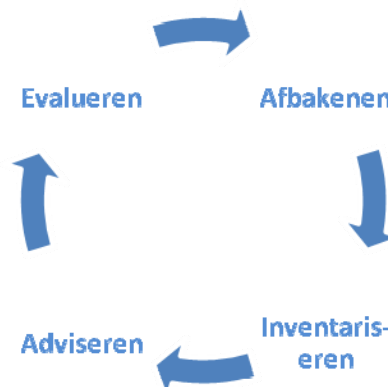
- ◆ De verwachtingen over de hoeveelheid relevante ontwikkelingen in het ‘informele’ circuit zijn te hoog gespannen. Vooral in W3C en IETF zijn bijzonder veel belangrijke standaarden ontwikkeld. Het overgrote deel hiervan valt echter buiten de scope van de verkenning daar het technische basisstandaarden betreft (USB, HTML). Hetzelfde geldt trouwens voor ETSI, dat zich voornamelijk richt op technische standaardisatie in telecommunicatie;
- ◆ Een aanzienlijk aantal van de meest stabiele en meest relevante standaarden die zijn ontwikkeld in een ‘informele’ omgeving wordt voor verdere ontwikkeling en beheer overgedragen aan ‘formele’ organisaties. In de verkenning worden zij genoemd als standaarden uit het ‘formele’ circuit; immers daaraan ontleen zij hun huidige status. Dit kan een vertekend beeld geven van het belang van de ‘informele’ organisaties als bron van standaarden. Overigens is steeds getracht om ook in die gevallen de Nederlandse deelname volledig in kaart te brengen, dus zowel voor de ‘informele’ omgeving (voor zover die binnen de afbakening valt) als de ratificerende ‘formele’ organisatie.

Werkwijze

Het plan van aanpak is voor alle drie de rapportages gelijk. De internationale verkenningen worden in goed overleg met de opdrachtgever uitgevoerd. Dit betekent regelmatig overleg met de opdrachtgever en vaste momenten voor afstemming met de stuurgroep (zie bijlage).

De volgende cyclus is leidend geweest bij het onderzoek. Iedere rapportage komt tot stand door eerst af te bakenen, inclusief het finslijpen van de scope, in een dialoog met opdrachtgever en stuurgroep. Wat valt binnen de scope van het onderzoek en waar ligt bijzondere interesse van het Forum, of College. Vervolgens worden ontwikkelingen

geïnterviewd via desk research en het aftasten van formele en informele netwerken. Op basis hiervan wordt een aantal onderwerpen nader verkend, en wordt op een aantal relevante onderdelen inhoudelijk geadviseerd. Na de bespreking in Forum en eventueel College wordt door de stuurgroep, opdrachtgever en adviseurs geëvalueerd.

Inventariseren

De inventarisatie vindt plaats door middel van desk research en de inzet van het netwerk.

Verkennen

De ontwikkelingen die door de Stuurgroep van voldoende belang worden geacht, worden nader verkend. Daarbij worden de Nederlandse betrokkenheid – en in het bijzonder die vanuit overheidsprogramma's - , "probleemeigenaren" , en de voornaamste actoren nader benoemd. Ook wordt de relevantie voor het Forum en College nader bepaald.

Adviseren

De ontwikkelingen die van bijzonder belang worden geacht, en daarmee worden geprioriteerd, worden voorzien van een advies. Het belang van een ontwikkeling kan zowel positief als negatief zijn. De ontwikkeling kan kansen bieden voor Nederland maar het kan ook bedreigend zijn omdat een andere standaard/beleidslijn lijkt te worden geïntroduceerd dan in Nederland wenselijk of operationeel.

De aanbevelingen geven aan of de ontwikkeling in het College moet worden gebracht en zo ja met welk advies. Het kan ook zijn dat een ontwikkeling niet in het college wordt gebracht maar dat het Forum of het Bureau Standaardisatie zelf actie onderneemt door partijen op een ontwikkeling te attenderen.

Evalueren

Nadat het rapport door het Forum is besproken vindt een tussentijdse evaluatie plaats. De evaluatie beziet de ontvangst van het rapport en in het bijzonder het gegeven advies. Daarnaast worden de scope en relevantie van de gesignaleerde ontwikkelingen besproken.

De evaluaties worden gebruikt om de rapportages en de diepgang daarvan te controleren en waar nodig afspraken te maken over het aanpassen daarvan.

Wijze van presenteren

Het onderzoek zal tal van ontwikkelingen opleveren die op verschillende manieren van belang kunnen zijn voor het Forum. De ontwikkelingen worden zoveel mogelijk gegroepeerd volgens "dossiers".

Het onderzoek gaat slechts de diepte in op die onderwerpen die in samenspraak met de stuurgroep en opdrachtgever als zodanig zijn aangemerkt. Hierdoor ontstaan er ontwikkelingen met verschillend gewicht:

- ◆ *Signaleren* – Ontwikkelingen die relevant lijken voor het Forum en College en die wel of niet belegd zijn in de Nederland. Ontwikkelingen kunnen ook historisch zijn. Over deze ontwikkelingen wordt het minst uitgebreid gerapporteerd;
- ◆ *Verkennen* – Ontwikkelingen die relevant zijn voor het Forum en College maar waarvan de impact nog onduidelijk is of waarvan nog niet zeker is dat ze goed belegd zijn in Nederland;
- ◆ *Adviseren* - Ontwikkelingen die relevant zijn voor het Forum en College met impact op standaardisatie en interoperabiliteit in Nederland en waarvan het lijkt dat ze niet belegd zijn in Nederland.

Bijlage B Aanleiding en opdracht

Aanleiding

Onderdeel van de taak van het Forum Standaardisatie is om internationale ontwikkelingen op het gebied van open standaarden en interoperabiliteit in kaart te brengen, te volgen en te duiden. Op basis hiervan adviseert het Forum het College Standaardisatie over de relevantie van deze activiteiten voor Nederland, en vertegenwoordigt het College Standaardisatie het Nederlandse standpunt in internationaal verband.¹⁰

Om aan dit onderdeel van haar taak invulling te geven heeft het Forum Standaardisatie een Internationaal werkplan 2010. Het Forum bouwt hierbij voort op de Internationale verkenning die in 2009 is uitgevoerd en waarbij een schets is opgesteld van de belangrijkste ontwikkelingen, en een netwerk van buitenlandse counterparts is ontsloten. Ten opzichte van de verkenning van 2009 wordt in 2010 meer diepgang gezocht. Om hieraan invulling te geven suggereert het Forum dat samenwerking wordt gezocht met een Internationaal georiënteerde standaardisatieorganisatie.

In dit kader heeft het Forum Standaardisatie aan Het Expertise centrum gevraagd een offerte uit te brengen. Het Expertise Centrum doet dit samen met NEN, het nationale normalisatie-instituut met een uitgebreid formeel en informeel standaardisatie-netwerk op nationaal, Europees (o.a. CEN, CENELEC en ETSI) en wereldwijd (o.a. ISO, IEC en ITU) niveau.

De samenwerking van HEC en NEN biedt de unieke combinatie van kennis van het standaardisatiedomein van binnenuit, kennis van de e-overheid in Nederland en het overzicht en netwerk op Europees niveau van zowel e-overheid- als ICT ontwikkelingen met een brede uitstraling.

Opdrachtformulering

- a) *Inventariseer de ontwikkelingen binnen belangrijke organisaties op het gebied van interoperabiliteit en standaarden en;*
 - b) *adviseer het Bureau wat de actie van het Forum Standaardisatie binnen deze*
-

¹⁰ Instellingsbesluit College en Forum Standaardisatie, Staatscourant 7 april 2006, nr. 70, pag. 8

ontwikkelingen moet zijn. Doe dit in de vorm van een drietal rapportages in de periode van 5 augustus 2010 tot 1 november 2011.

Eindverantwoordelijk is de heer Nico Westpalm van Hoorn, voorzitter van de stuurgroep Internationale Verkenning en voorzitter van het Forum Standaardisatie. Opdrachtgever is de heer Joris Gresnigt van het Bureau Forum Standaardisatie. Opdrachtnemer is de heer Evert-Jan Mulder, hoofd Europa Unit van Het Expertise Centrum (HEC). Opdrachtverantwoordelijk is de heer Nathan Ducastel (HEC) in nauwe samenwerking met de heer Jelte Dijkstra (NEN).

Referentiekader

Leidraad voor het werk van het Forum en College Standaardisatie is de interoperabiliteitsagenda die aansluit op het Nationaal Uitvoeringsprogramma (NUP). Ook de NUP voorzieningen hebben de bijzondere aandacht van het Forum en College.

Het signaleren van relevante ontwikkelingen zoals die vallen binnen de organisatorische en inhoudelijke scope, vereist een brede blik. Niet alleen directe e-overheid ontwikkelingen worden gevraagd maar ook ICT ontwikkelingen en 'sectorale' ontwikkelingen met een bredere impact. HEC voert sinds enkele jaren een EU-monitor uit voor de Manifestgroep. Deze richt zich op e-government, e-dienstverlening en ICT ontwikkelingen. NEN houdt de ontwikkelingen op het gebied van standaardisatie nauwlettend in de gaten; dit is haar primaire taak. In de normcommissies van NEN bespreken Nederlandse belanghebbenden deze ontwikkelingen en bereiden een geconsolideerd Nederlands standpunt voor. Dit proces is een schat aan informatie die relevant is voor het Forum. De bevindingen van de HEC monitor en NEN worden gebruikt als input en inhoudelijk denkkader voor deze opdracht.

De diepgang die het Forum Standaardisatie voorstaat voor deze internationale verkenning, kan alleen worden bereikt met een grondige kennis van de Nederlandse e-overheid. Deze kennis is nodig om de relaties te leggen met de internationale ontwikkelingen en deze te duiden. Alleen dan kan zinvol worden aangegeven welke Nederlandse partijen betrokken moeten zijn bij een bepaalde ontwikkeling en welke rol het Forum standaardisatie kan spelen. Om het functioneren van de Nederlandse e-overheid te doorgronden zijn een aantal basisdocumenten leidend, het betreft:

- ◆ het Nationaal Uitvoeringsprogramma dienstverlening en e-overheid (NUP);
- ◆ Nederlandse Overheid Referentie Architectuur (NORA), in het bijzonder NORA 3.0 (strategisch katern);
- ◆ ICT agenda 2008-2011;
- ◆ Lijst Open Standaarden;
- ◆ Nederland Open in Verbinding;
- ◆ BurgerService Code;
- ◆ Informatie op Orde.

Bijlage C Afstemming

Stuurgroep:

Wat	Wanneer	Met wie
Contactmomenten Stuurgroep Internationale Verkenning	26 oktober 2010: Evaluatie rapport Septmeber 2010	Stuurgroep: Nico Westpalm van Hoorn, Simon Spoormaker, Joris Gresnigt). <i>Toegetreden per februari 2011: Steven Luitjens, Gerard Hartsink,</i> opdrachtgever Joris Gresnigt (Bureau Forum Standaardisatie) projectteam coördinatoren Nathan Ducastel (HEC) Jelte Dijkstra (NEN)
	14 februari 2011	
	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Kennismaking ◆ Bespreken opdracht naar aanleiding Strategische oriëntatie College ◆ Eerste bevindingen, 	
	22 maart 2011	
	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Bespreken concept rapport, in het bijzonder de adviezen 	
	...	
	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Schriftelijke commentaarronde concept rapport 	

Daarnaast heeft een gesprek plaatsgevonden met de heer Peter Potgieser (meeleeslid van het Forum) op 22 februari 2011 over eFactureren en eAanbesteden, en met de heer Erwin Folmer (meelezer concept rapportage) op 29 maart 2011 over 'informele' en 'formele' standaardisatie en context.